

Kotimaisten kielten keskus
INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN

Tilinpäätös 2024

Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätös 2024

Sisällys

TOIMINTAKERTOMUS	3
1. Johdon katsaus.....	3
2. Tuloksellisuus.....	4
2.1 Suomen ja ruotsin kielen huolto ja neuvonta sekä kielenhuoltoon liittyvä tutkimus ...	5
2.2 Kotoperäisten vähemmistökielten huollon ja elvytyksen koordinaatio.....	8
2.3 Sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus	8
2.4 Julkaisutoiminta, kieliaineistot ja kirjasto	11
3. Vaikuttavuus.....	12
3.1 Toiminnan vaikuttavuus.....	12
3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus	15
4. Toiminnallinen tehokkuus	16
4.1 Toiminnan tuottavuus	16
4.2 Toiminnan taloudellisuus	19
4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus.....	20
4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus	22
5. Tuotokset ja laadunhallinta.....	24
5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet.....	24
5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu	24
6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	25
6.1 Henkilöstömäärä ja -rakenne	25
6.2 Henkilöstön osaaminen ja koulutus	26
6.3 Toiminnan merkittävimmät muutokset	27
6.4 Työhyvinvointi	27
7. Tilinpäätösanalyysi.....	29
7.1 Rahoituksen rakenne.....	29
7.2 Talousarvion toteutuminen	29
7.3 Tuotto- ja kululaskelma	29
7.4 Tase.....	30
8. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma	31
9. Arviointien tulokset	33
10. Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä	33
TILINPÄÄTÖS	34
1. Talousarvion toteumalaskelma vuodelta 2024	34
2. Tuotto- ja kululaskelma.....	35
3. Tase.....	36
4. Liitetiedot	36
5. Allekirjoitukset.....	37

Liite: [Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuluettelo 2024](#)

Kotimaisten kielten keskus 2025

Toimitus: Leena Nissilä, Annikki Niiranen, Jamima Löfström

Julkaisuluettelo: Risto Uusikoski

Kansi: Talvinen maisema Espoossa Kuva: Olli Tamminen

Toimintakertomus

1. Johdon katsaus

Kotimaisten kielten keskukselta annetun lain (1403/2011) mukaan Kotimaisten kielten keskus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto. Keskuksen tavoitteena on kielen asiantuntijana edistää keskuksen toimialaan kuuluvien kielten käyttöä yhteiskunnassa. Keskuksen tehtävänä on suomen ja ruotsin kielten huolto, neuvonta ja sanakirjatyo sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyoön liittyvä tutkimus. Keskuksen tehtävänä on lisäksi koordinoita saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa.

Kotimaisten kielten keskuksen (myöhemmin Kotus) tehtävänä on tarjota kielitietoa laajasti monenlaisille kohderyhmille, sekä kieliammattilaisille että suurelle yleisölle. Verkossa julkaistaan sanakirjoja, kielenhuollon ja kielenkäytön ohjeistoja sekä yleistä kielitietoa. Kotus tarjoaa verkossa myös digitoituja kieliaineistoja kansalaisten ja tutkijoiden käyttöön. Kotus korostaa kaikkien suomalaisten äidinkielen merkitystä ja pyrkii vaikuttamaan siihen, että jokaisen ihmisen oikeus omaan kieleen tunnustetaan ja sen käyttöön kannustetaan.

Toiminnallaan Kotus luo osaltaan edellytyksiä kielelliselle tasa-arvolle Suomessa. Kotus tuottaa palveluja ja julkaisuja, jotka edistävät suomen ja ruotsin kielen käyttöä ja kehittymistä sekä auttavat kansalaisia ja yhteiskuntaa ylläpitämään yhteyden Suomen kielelliseen kulttuuriperintöön.

Kotus on vakiinnuttanut paikkansa luotettavana kielenhuollon asiantuntijalaitoksena, joka palvelee kieliasioissa eri ammattiryhmiä ja kaikkia kansalaisia. Kotuksen toiminnan lähtökohtana on, että jokaisella on oikeus saada tietoa kielestä ja että julkisten palvelujen kieli on asiallista, selkeää ja ymmärrettävää ja virallinen nimistö asianmukaista.

Vuosi 2024 oli Kotuksessa työteliäs ja tuloksellinen. Kotus seurasi aktiivisesti julkista kielenkäyttöä ja toimi sen parantamiseksi mm. aktiivisella viranomaisyhteistyöllä sekä antamalla neuvontaa, koulutusta, ohjeita ja lausuntoja. Viranomais-kielen parantamiseksi Kotus antoi keväällä 2024 kaikille valtion virastoille ja laitoksille sekä kunnille ja hyvinvointialueille virkakielihaasteen, jotta julkishallinnon organisaatiot ottaisivat hyvän virkakielen verkkokurssit osaksi uusien työntekijöidensä perehdytystä. Kotimaisten kielten keskuksen johtaja nimitti neuvottelukuntaa kuultuaan uudet suomen, ruotsin, saamen, romanikielen ja viittomakielen lautakunnat toimikaudelle 1.6.2024–31.5.2027.

Vuonna 2024 saatettiin loppuun vuonna 2021 käynnistetty verkkopalveluiden yhtenäistämishanke. Toimintavuonna uudessa julkaisujärjestelmässä julkaistiin kielenhuollon verkkolehti Kielikello (maaliskuussa 2024) sekä Kotuksen pääsivustot kotus.fi ja sprakinstitutet.fi (joulukuussa 2024) ja laadittiin uusi viestintäsuunnitelma. Verkkosivu-uudistuksessa otettiin käyttöön uusi sanakirjaportaali, joka monipuolistaa sanakirjojen hakutoimintoja. Uudistettujen verkkosivujen myötä Kotuksen verkkopalvelujen käyttäjäkunta laajentui entisestään. Kotuksen verkkopalveluiden käyttäjiä ovat monenlaiset kieliammattilaiset (tutkijat, toimittajat, opettajat, kääntäjät, kielialan yrittäjät) ja kieliharrastajat.

Toimintavuonna Suomen kielen nauhoitearkisto merkittiin Unescon Maailman muisti -rekisteriin. Vuonna 2024 käynnistettiin Kotuksen strategian toimeenpanoa tukeva uusi asiakas-palveluprosessien vaikuttavuuteen tähtäävä vaikutusohjelma ja loppuvuodesta valmisteltiin vuonna 2025 käynnistytävää kieliteknologian ja tekoälyn hyödyntämiseen tähtäävää vaikutusohjelmaa.

Sanakirjojen laatiminen ja julkaiseminen ovat olennainen osa Kotuksen toimintaa. Valtion rahoituksen niukkuuden vuoksi Kotuksen suurten sanakirjojen toimitustyön jatkuvuutta on turvattu osittaisella säätiörahoituksella. Vanhan kirjasuomen sanakirja on saanut säätiötukea jo pitempään, ja vuodesta 2024 lähtien myös muiden kulttuurihistoriallisten sanakirjojen toimitustyön jatkumisen turvaamiseksi saadaan määräraikaista taloudellista tukea Koneen Säätiön lisäksi myös Suomen Kulttuurirahastolta, Svenska litteratursällskapetilta ja Svenska kulturfondenilta.

Sanakirjatyötä jatkettiin kaiken kaikkiaan tuloksekkaasti, vaikkakin suurten henkilöstömuutosten keskellä. Vanhan kirjasuomen sanakirja, Suomen murteiden sanakirja ja Ordbok över Finlands svenska folk mål laajenivat uusin sana-artikkelien aakkosvälein. Kielitoimiston sanakirjaan lisättiin runsaasti uusia sana-artikkeleita, ajantasaistettiin jo aiemmin julkaistuja ja toivottuna uutuutena sana-artikkeleihin lisättiin sanaluokkatiedot. Suomen etymologista sanakirjaa päivitettiin. Karjalan kielen sanakirjan artikkeleihin lisättiin linkkejä kuviin alkuperäismateriaalista eli sanalipuista. Uusia sana-artikkeleita lisättiin myös Suomi–ruotsi-suursanakirjaan. Maahanmuuttajakielten sanakirjahanke jatkui; Suomi–sorani-sanakirjasta julkaistiin aakkosväli l–s ja käsikirjoitus eteni t-alkuisiin sanoihin.

Kotus osallistui edelleen Kansalliskielistrategian ja Kielipoliittisen ohjelman toimeenpanoon. Toimintavuonna jatkettiin erityisesti Kotukseen vuonna 2023 perustetun Vähemmistökielifoorumin työtä. Vähemmistökielifoorumin tehtävänä on tukea Kielipoliittisen ohjelman tavoitteiden toteutumista kielten elvytyksen hyvien käytäntöjen keräämiseksi ja välittämiseksi sekä kielten välisen vuoropuhelun ja yhteistyön edistämiseksi. Toimintavuonna jatkettiin myös OKM:n vuonna 2023 nimittämän karjalan kielen asiantuntijatyöryhmän työtä Kotuksen yhteydessä. Ryhmä on arvioinut karjalan kielen tilannetta ja sen parantamiseksi tarvittavia toimenpiteitä, osallistunut karjalan kielen pitkän tähtäimen elvytysuunnitelman ja toimenpideohjelman laatimiseen sekä laatinut OKM:lle ehdotuksen pysyvän asiantuntijaelimen tehtävistä.

OKM:n hallinnonalan virastorakenne muuttuu osana Sivistyshallinto 2030 -uudistusta hallitusohjelman linjausten mukaisesti. Jatkossa sivistyshallinnon on tarkoitus koostua yhdentoista viraston sijasta viidestä virastosta vuoden 2026 alusta. Kotimaisten kielten keskus kuuluisi hallituksen esitysluonnoksen mukaan jatkossa kasvatuksesta, koulutuksesta ja kielestä vastaavaan kokonaisuuteen, johon Kotuksen lisäksi kuuluvat Opetushallitus ja sen erillisyksiköt. Kotus osallistui vuonna 2024 uudistuksen edellyttämän hallituksen esityksen valmisteluun Sivistyshallinto 2030 -hankkeen ohjausryhmässä ja sen alaisissa muissa työryhmissä.

Toimintavuonna edistettiin myös virastokohtaista valmistelua Opetushallituksen kanssa. Tietoa uudistushankkeen etenemisestä on välitetty aktiivisesti sekä henkilöstölle että verkkosivujen kautta asiakkaille. Hallinnonalan ja virastojen välisen yhteistyön ja vuoropuhelun lisääminen on ollut prosessin aikana tärkeää. Kotus on osallistunut edelleen avoimen hallinnon kehittämistyöhön sekä valtionhallinnon johtamisfoorumeihin. Senaatin kanssa päivitettiin Valtion toimintastrategian toimeenpanosuunnitelmaa ja varautumissuunnitelmaa sekä jatkettiin suunnitteluhanketta vuonna 2028 tapahtuvalle muutolle Rauhankatu 17:ään.

2. Tuloksellisuus

Vuonna 2024 Kotuksen toiminnallinen tulos oli erittäin hyvä. Indikaattoritavoitteista saavutettiin tai jopa ylitettiin esitelmiä ja asiantuntijatehtäviä, kielenkäytön opetusta, verkkosanakirjojen sana-artikkeleita sekä verkkopalvelun kävijämääriä koskevat tavoitteet. Sen sijaan kielineuvontaindikaattorin toteuma jäi noin 12 prosenttia tavoitteesta ja julkaisuindikaattorin

tavoitteen toteuma asettui noin kolmeentuhanteen tavoitellun neljäntuhannen sijaan. Toimintavuonna toteutettu verkkopalveluiden yhtenäistämishanke on vaatinut asiantuntijaresurssien suuntaamista muihin kuin julkaisutehtäviin.

Tuloksellisuusindikaattoreina Kotus seuraa toimintansa tuotoksia sekä niiden saavutettavuutta ja laatua. Vuoden 2024 tulosindikaattorien toteumat sekä niiden vertailu tavoitteisiin ja edellisten vuosien toteutumiin esitetään toiminnallisen tehokkuuden yhteydessä luvussa 4. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle asetettuihin yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin kytkettyjen tulostavoitteiden edistämistä seurataan laadullisesti.

Useita vuosia kestäneen määrätietoisen talouden tasapainottamisohjelman ansiosta tilikausi muodostui ylijäämäiseksi monen alijäämäisen vuoden jälkeen. Tuloja kertyi toimintavuodelle edellisellä tilikaudella toteutetusta kehittämishankkeesta. Lisäksi noudatimme edelleen tiukkaa henkilöstöpolitiikkaa (noin kolmen lähtevän tilalle voitiin palkata vain keskimäärin yksi uusi työntekijä). OKM:n tieteen edistämisen määrärahoista saatiin rahoitusta Suomen kielen nauhoitearkiston digitoinnin loppuun saattamiseen vuosina 2024–2026.

Kotuksen taloustilanteen ja lakisääteisten tehtävien turvaamisen kannalta oli tärkeää, että keskus sai neuvoteltua vuonna 2023 säätiöltä rahoitusta sanakirjatyöhön. Koneen Säätiö myönsi noin 1,4 miljoonan euron jatkorahoituksen Vanhan kirjasuomen sanakirjan uudelle kaudelle vuosille 2024–2028. Suomen Kulttuurirahasto myönsi Suomen murteiden sanakirjan toimittamiseen 850 000 euron rahoituksen vuosille 2024–2028. Svenska litteratursällskapet ja Svenska kulturfonden myönsivät rahoitusta Suomen ruotsalaismurteiden sanakirjalle Ordbok över Finlands svenska folkmål 2,34 miljoonaa euroa vuosille 2024–2036.

Taulukko 1. Kotuksen tuloksellisuusindikaattorit 2024

	Tavoite 2024	Toteuma 2024
Julkaisut, painotettu kappalemäärä	4 000	2 945
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	350	348
Kielenkäytön opetus, tuntia	700	838
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	5 450	4 772
Sana-artikkeleita, kpl	19 040	19 099
Asiakaspalaute (asteikko 1–4)	3	3,6

2.1 Suomen ja ruotsin kielen huolto ja neuvonta sekä kielenhuoltoon liittyvä tutkimus

Kielenhuollon, neuvonnan ja tutkimuksen laadulliset tavoitteet saavutettiin, samoin osa määrällisistäkin tavoitteista. Kotuksen tarjoaman suomen ja ruotsin kielen huollon laatuun luotetaan, ja toiminnan asema on resurssien vähenemisestä huolimatta vakaa sekä suuren yleisön että sidosryhmien piirissä. Kotus jatkoi kielenhuollon verkkopalvelujen kehittämistä ja teki edelleen aktiivista yhteistyötä virkakielen ja median kielen kehittämiseksi. Toiminnan vaikuttavuutta kehitettiin muun muassa verkkojulkaisujen yhtenäistämisen, selkeän julkisen kielen edistämisen ja asiakaspalveluprosessien vaikutusohjelmissa.

Kielenhuollon palvelut, julkaisut ja esitelmät

Osana verkkojulkaisujen yhtenäistämishanketta uudistettiin Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivut (kotus.fi ja sprakinstitutet.fi), jotka sisältävät runsaasti tietoa niin kielenhuollosta, nimistöhuollosta kuin virkakielestäkin. Myös *Kielikello*-verkkolehti uudistui ja siirtyi yhteiseen julkaisujärjestelmään. Samalla lehti muuttui jatkuvasti julkaistavaksi. Uudistettiin suurin osa verkkojulkaisusta Svenska ortnamn i Finland (Suomen ruotsinkieliset paikannimet), jonka edellinen versio on julkaistu vuonna 2012. Työ jatkuu vuoden 2025 puolella. Päivitettiin muitakin kielen- ja nimistöhuollon verkkojulkaisuja ja -aineistoja sekä tarjottiin yleiskielestä, virkakielestä ja nimistöstä asiantuntijatietoa yleistajuisesti myös sosiaalisen median kanavilla ja monilla muilla foorumeilla. Jatkettiin edellisenä vuonna aloitettua monivuotista projektia suomenkielisten kieltennimien sanastosta yhteistyössä Kansalliskirjaston kanssa. E-oppivassa oli saatavilla kaikille avoin Hyvän virkakielen verkkokurssipaketti, jonka käyttöä julkishallinnon työntekijöiden perehdytyksessä pyrittiin lisäämään Kotuksen johtajan organisaatioille esittämällä virkakielihaasteella.

Verkossa julkaistujen ohjeiden lisäksi tarjottiin henkilö- ja organisaatiokohtaisia palveluja. Kieli- ja nimeuvontaa annettiin sekä puhelimitse että sähköpostitse ja verkkopalvelun yhteydenottomakkeilla. Ruotsinkielinen puhelinneuvonta oli suljettuna elo-joulukuun. Julkishallinnolle tarjottiin koulutusta ja asiantuntija-apua etenkin ohjeiden, päätösten ja asiakasviestien sävyn ja ymmärrettävyyden parantamisessa. Koulutuksia pidettiin myös tiedotteiden, muistioiden ja selvitysten kirjoittajille. Monessa koulutuksessa pohdittiin asiantuntijakielen yleistajuistamista, ja osassa päivitettiin tietoja kielenhuollosta. Lisäksi järjestettiin työpajoja yhdistyvien virastojen nimistä. Kääntäjille pidettiin koulutusta mm. sukupuolitietoisesta kielestä ja kieliopin kysymyksistä. Kysyntä osoittaa, että neuvonta- ja koulutuspalveluja tarvitaan. Ne antavat Kotukselle myös arvokasta tietoa kieliyhteisön tiedontarpeesta, kielenkäyttäjien arjesta ja kirjoittamisen olosuhteista. Toiminta on tärkeää myös vaikuttavuuden ja verkostoitumisen näkökulmasta.

Kotus johti eri tahojen yhteistä virkakieliryhmää ja järjesti sen kanssa Vuoden selväsanainen -kilpailun, jonka voittajaksi lähes kahdenkymmenen ehdokkaan joukosta valittiin Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Pohteen nimiryhmä työstään alueen perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon yksiköiden nimien yhtenäistämiseksi ja selkeyttämiseksi. Järjestettiin yhdessä Opetushallituksen kanssa Selkeän kielen päivän tilaisuus, jonka teema oli *Monet lukijat, monet tekstit* ja jonka esityksissä käsiteltiin asiakaslähtöisyyttä viraston tekstityön arjessa, viestinnän organisaatiolähtöisyyden aiheuttamaa turhaa kysyntää ja kirjaamisen vaikutusta varhaiskasvatustyöhön. Tilaisuutta seurasi noin 250 ihmistä. Järjestettiin Sivistyshallinto 2030 -hankkeessa työpajat hyvien suomen- ja ruotsinkielisten nimien löytämiseksi uusille virastoille. Kotus oli edustettuna myös Avoimen hallinnon työryhmässä, valtioneuvoston kanslian koordinoiman NATO-sanastohankkeen projekti- ja ohjausryhmässä, valtioneuvoston ruotsin kielen lautakunnassa sekä oikeusministeriön nimilautakunnassa. Selkokielen edistämiseen osallistuttiin muun muassa Selkokielen neuvottelukunnan puheenjohtajana ja jäsenenä sekä vastaavan ruotsinkielisen Referensgruppen för lätt språk -elimen jäsenenä.

Jatkettiin yhteistyötä Svensk Presstjänstin kanssa ruotsinkielisen median kielenhuollosta. Osana Selkeän julkisen kielen edistämisen vaikutusohjelmaa vakiinnutettiin edellisenä vuonna pilotoitua suomenkielisen median kielenhuoltoverkostoa. Kotuksella oli edustaja Svenska Yles språkgrupp -elimessä. Järjestettiin vuosittainen suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton kanssa (noin 100 osanottajaa) ja kielenhuollon teemapäivä *Språkvårdsdagen* Hanasaaren kulttuurikeskuksen ja Hugo Bergroth -sällskapetin kanssa (180 osanottajaa).

Eri tahojen kielenkäyttöön vaikutettiin lukuisissa muissakin verkostoissa, työryhmissä ja elimissä, tarkistamalla Maanmittauslaitoksen paikannimirekisterin nimistöä sekä antamalla lausuntoja muun muassa julkishallinnon virastojen nimistä ja mediahaastatteluja erilaisista ajankohtaisista aiheista, kuten sukupuolittuneista ja sukupuolineutraaleista ammattinimikkeistä. Kotuksen asiantuntemusta hyödynnettiin monin tavoin myös Kansalliskielistrategian mukaisen suomen kielen selvityksen tekemisessä.

Kielilautakunnat

Suomen ja ruotsin kielen lautakunnissa alkoi uusi kolmivuotiskausi. Suomen kielen lautakunta kokoontui neljä kertaa ja ruotsin kielen lautakunta kolme kertaa. Suomen kielen lautakunta perehtyi muun muassa oikeusministeriön tilaamaan selvitykseen ”Suomi osallisuuden kielenä: selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa” ja pohti keinoja edistää sen suosituksia. Lautakunta osallistui yleiseen kotoutumista koskevaan keskusteluun julkaisemalla kannanoton ”Suomen kielen oppimiseen tarvitaan kannustusta ja tukea”. Ruotsin kielen lautakunta käsitteli ajankohtaisia kielipoliittisia aiheita ja pohti kieliteknologisia kysymyksiä. Lautakunta toimii Språkbruk-lehden toimitusneuvostona ja arvioi lehden sisältöä säännöllisesti.

Kielenhuoltoon liittyvä tutkimus ja kansainvälinen yhteistyö

Keskuksessa laadittiin esiselvitys Suomessa puhuttavien kielten käyttöalojen seurannasta. Siinä kartoitettiin jo olemassa olevaa seurantatietoa ja rakennettiin tietopohjaa aiheen jatkotyöstämistä ajatellen. Lisäksi selvitettiin tutkijataustaisten asiantuntijoiden näkemyksiä kielten käyttöalojen seurannasta ja sen toteuttamisesta. Esiselvitys julkaistiin vuoden 2025 puolella.

Saatiin päätökseen Säädoskielen ymmärtäminen -hanke osana valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoimintaa yhteistyössä Helsingin ja Varsovan yliopistojen kanssa ja julkaistiin sen loppuraportti valtioneuvoston julkaisusarjassa. Jatkettiin tutkimushanketta ymmärrettävien päätösten laatimisen edellytyksistä Kelan tutkimusosaston kanssa. Toteutettiin projekti, jossa vertailtiin Suomen ja Ruotsin kieliviranomaisten tarjoaman suomen kielen neuvonnan kysymyksiä ja vastauksia. Valmisteltiin katsausta *Kielipolitiikan vuosi 2023*, joka julkaistiin vuoden 2025 alussa. Analysoitiin vastauksia kahteen aiemmin tehtyyn laajaan kyselyyn valtion viranomaisten ja kuntien resursseista ja toimista hyvän virkakielen edistämiseksi. Jatkettiin suomen yleiskielen seurantaa. Pidettiin useita esitelmiä Kielitieteen päivillä ja Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen symposiumissa. Toimittiin kotimaisessa ja kansainvälisessä akateemisessa yhteisössä pitämällä muitakin esitelmiä, julkaisemalla artikkeleja sekä ohjaamalla väitöskirjoja ja muita opinnäytteitä, osallistumalla myös monitieteisten tutkimushankkeiden seurantarhyymiin ja antamalla akateemisia asiantuntijalausuntoja. Otettiin vastaan varauksia opinnäytteiden aihepankissa tarjottuihin aiheisiin.

Osallistuttiin Euroopan kielentutkimuslaitosten yhteistyöelimen Efnilin toimintaan muun muassa Efnilin gradukilpailun arviointilautakunnassa sekä vastaamalla Efnilin kyselyihin. Kotuksen johtaja osallistui Efnilin vuosikokoukseen sekä konferenssiin 23.–25.9.2025 Budapestissä.

Osallistuttiin YK:n paikannimiasiantuntijoiden ryhmän UNGEGNin toimintaan. Toimittiin pohjoismaisessa kielenhuoltoelinten verkostossa ja selkeän kielen verkostossa, jossa aloitettiin Helsingissä vuonna 2025 pidettävän pohjoismaisen konferenssin valmistelu yhteistyössä Hanasaaren kulttuurikeskuksen kanssa. Jatkettiin yhteistyötä Ruotsin Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen ja Viron kielen instituutin kanssa. Osallistuttiin jäsenenä Ruotsin Mediespråksgruppenin, Språkvårdsgruppenin ja Namnvårdsgruppenin sekä ruotsinsuomalaisen termiryhmän toimintaan. Kotus oli myös kansainvälisten selkeän kielen järjestöjen Clarityn ja Plainin jäsen.

2.2 Kotoperäisten vähemmistökielten huollon ja elvytyksen koordinaatio

Saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen lautakunnat

Lautakuntien tehtävänä on antaa alallaan kielenkäyttöä koskevia periaatteellisia ja yleisluonteisia suosituksia sekä huoltaa kielen asemaa ja kielijärjestelmää. Kotuksen vastuuhenkilö piti lautakuntiin yhteyttä ja antoi niille tarpeen mukaan kielipoliittista asiantuntija-apua. Toimintavuonna nimitettiin uudet lautakunnat kolmivuotiskaudeksi 1.6.2024–31.5.2027.

Viittomakielten lautakunta piti neljä kokousta toimintavuonna. Se käsitteli viittomakielten asemaan ja uhanalaisuuteen liittyviä aiheita. Lautakunta pyrki edistämään tietoisuutta viittomakielistä ja Suomeen tulleiden kuurojen kotouttamiseen liittyviä teemoja. Lautakunnan suomeksi ja ruotsiksi laaditut pöytäkirjat julkaistiin Kotuksen verkkosivuilla. Kokouksista julkaistiin viittomakielinen kokoustiivistelmä Kuurojen Liiton verkkosivuilla.

Romanikielen lautakunta piti kolme kokousta. Se paneutui kielenelvytykseen ja romanikielen yhteiskunnallisen aseman parantamiseen tähtääviin toimiin. Keskuksen asiantuntijat tarjosivat lautakunnalle asiantuntija-apua. Lautakunta teki yhteistyötä muun muassa romaniasiain neuvottelukunnan ja Yleisradion kanssa.

Saamen kielten lautakunnan toimintaan kuuluvat kielenhuolto, terminologia, nimistöä koskevat suositukset ja kieleen liittyvät lausunnot. Lautakunnan sihteeri tarjosi kielineuvontaa ja vastasi kielikysymyksiin.

Muu vähemmistökielten tuki

Kotimaisten kielten keskus osallistui valtioneuvoston periaatepäätöksenä julkaistun kielipoliittisen ohjelman toteutukseen edistämällä vähemmistökielityön tiedonvaihtoa sekä koordinoimalla opetus- ja kulttuuriministeriön kaudelle 1.7.2023–31.12.2024 nimittämää karjalan kielen asiantuntijatyöryhmää. Kielipoliittinen ohjelma tähtää Suomessa käytettävien kotoperäisten vähemmistökielten suojaamiseen ja niiden aseman vahvistamiseen ja koskee etenkin saamen kieltä, romanikieltä, viittomakieltä ja karjalan kieltä.

Karjalan kielen asiantuntijatyöryhmä kokoontui vuoden aikana 12 kertaa ja laati toimintavuoden aikana opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotuksen karjalan kielen lautakunnan perustamisesta sekä luonnoksen karjalan kielen elvytysohjelmaksi yhteistyössä Itä-Suomen yliopistossa toimineen karjalan kielen elvytyshakkeen kanssa. Työryhmän sihteerinä ja osavastuussa elvytysohjelman tekstityöstä oli Kotuksen erityisasiantuntija. Toimintavuonna Kotus oli lisäksi mukana laatimassa Helsingin yliopiston tutkijan johtamaa selvitystä karjalan kielen käytöstä Suomessa asiantuntijatyöryhmän ja elvytysohjelman laatimisen tueksi. Tiedonvaihdon lisäämiseksi ja vähemmistökielten elvytyksen tueksi perustettu vähemmistökielifoorumi kokoontui toimintavuonna yhden kerran.

Karjalan kielen elvytystyöhön liittyy osaltaan Kotuksen Karjalan kielen verkkosanakirjan jatkotyöt.

2.3 Sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus

Nykysuomea kuvaavasta ja normittavasta Kielitoimiston sanakirjasta (KS) julkaistiin keväällä uusi

versio, jossa oli runsaat 400 uutta ja noin 1 200 ajantasaistettua sana-artikkelia. Uudessa versiossa esitettiin myös ensimmäistä kertaa hakusanojen sanaluokkatiedot. Sanakirjassa on yli 104 000 hakusanaa, ja se on käytettävissä sekä maksutta verkossa että Kielikone Oy:n maksullisessa sanakirjapalvelussa. KS:n toimitus pitää yllä Nykysuomen arkistoa, johon kuuluvaa sanatietokantaa kartutettiin toimintavuonna eri lähteistä runsaan 5 000 uuden sanatiedon verran. Sanatietokantaa käytetään Kielitoimiston sanakirjan, kielenhuollon ja tutkimuksen tarpeisiin. KS:n toimitus päivitti yhteistyössä Kotuksen tietohallintoyksikön kanssa sanakirjan uuteen versioon pohjautuvan version Nykysuomen sanalistasta. Kielitoimiston sanakirjalla oli 20-vuotisjuhluvuosi. Sen ensimmäinen, sähköinen versio julkaistiin vuonna 2004. Samalla tuli kuluneeksi KS:n edeltäjän Perussanakirjan viimeisen osan julkaisusta 30 vuotta.

Vanhan kirjasuomen sanakirja (VKS) ja Suomen murteiden sanakirja (SMS) laajenivat. VKS on edennyt niin, että verkossa on luettavana jakso *a–puusäkki* (47 856 hakusanaa). SMS käsittää nyt verkossa jakson *a–noukkia* (kaikkiaan 207 581 hakusanaa ja 74 039 levikkikarttaa). Vanhan kirjasuomen sanakirjan toimitustyötä rahoittaa pääosin, neljän toimittajan osalta, Koneen Säätiö, jonka uusin, vuonna 2023 myöntämä rahoitus (1 373 200 euroa) kattaa vuodet 2024–2028. Myös Suomen murteiden sanakirjan toimitustyöhön saatiin säätiörahoitus kolmelle toimittajalle vuosiksi 2024–2028. Rahoituksen (850 000 euroa) myönsi Suomen Kulttuurirahasto. Monien avainhenkilöiden eläkkeelle siirtymisen vuoksi uusien toimittajien tarve oli suuri, mutta vakituisten toimittajien palkkaamiseen ei Kotuksella ollut varoja.

Päivitettiin Suomen etymologista sanakirjaa (SES), joka on laajuudeltaan noin 56 000 hakusanaa. Julkaisuun sisältyvät aiemmin painettuina ilmestyneet teokset *Suomen sanojen alkuperä* ja *Stadin slangin etymologinen sanakirja*. Kokonaisuutta täydentää noin 7 500 sanan laajuinen *Etymologinen täydennysosa*.

Ordbok över Finlands svenska folk mål -sanakirjasta (FO) on luettavana verkossa aakkosväli *a–rättvisa* (yhteensä 79 500 sana-artikkelia). Vuoden 2024 uutuuksena on joihinkin uuden jakson artikkeleihin liitetyt käsin piirretyt (kuviutus)kuvat. Piirrookset ovat Irja Sahlbergin ja peräisin Folkmålskommissionin kokoelmista vuodelta 1932. Ulkopuolisen rahoituksen ansiosta voitiin rekrytoida kolme toimittajaa. Svenska litteratursällskapetin (SLS) ja Kotimaisten kielten keskuksen välinen sopimus Suomen ruotsalaismurteiden sanakirjan arkiston lahjoittamisesta SLS:lle allekirjoitettiin marraskuun 27. päivä. Aineiston on tarkoitus siirtyä SLS:n hallintaan viimeistään sanakirjan valmistuttua vuonna 2036.

Suomi–ruotsi-suursanakirjaan (noin 111 000 hakusanaa) lisättiin 100 sana-artikkelia ja ajantasaistettiin 300.

Karjalan kielen verkkosanakirjan (noin 89 000 hakusanaa) sanakirja-artikkelien yhteyteen lisättiin digitoitujen, metatiedoin varustettujen aineistolippujen kuvia. Nyt lippuja on verkossa aakkosväliltä *a–s*.

Maahanmuuttajakielten sanakirjahanke edistyi. Suomi–sorani-sanakirjasta julkaistiin kaksi jaksoa, ja sanakirjaa on nyt verkossa aakkosväli *a–s*. Käsikirjoituksen laatiminen eteni *t-* ja *u-*alkuisiin sanoihin asti. Suomi–kurmandži-sanakirja (28 267 hakusanaa) ja Suomi–somalisanakirja (28 332 hakusanaa) ovat kokonaisuudessaan vapaasti käytettävissä verkossa.

Yhteistyössä Viron kielen instituutin kanssa julkaistu Viro–suomi-sanakirja käsittää noin 42 700 sana-artikkelia. Kotuksen päässä sanakirjaa päivittävä toimittaja jäi alkuvuodesta eläkkeelle eikä uutta resurssia työhön ole saatavilla, joten hanke ei juuri edistynyt toimintavuonna.

Karjalan kielen verkkosanakirjan, Suomen murteiden sanakirjan, Vanhan kirjasuomen sanakirjan ja maahanmuuttajakielten sanakirjojen aineistot sekä Suomen murteiden sanakirjan levikkikartat ja Nykysuomen sanalista ovat tarjolla myös avoimena datana, samoin Ordbok över Finlands svenska folkmål -sanakirjan ja Finlandssvensk ordbokin aineistot. Myös suomen kielen ja saamelaiskielten etymologinen tietokanta (vajaa puoli miljoonaa tietoa) on verkossa käytettävissä sekä avoimena datana saatavilla.

Sanakirjantoimittajat osallistuivat – myös esitelmöitsijöinä – alan kansallisiin ja kansainvälisiin tilaisuuksiin, osin verkkoitse. Lisäksi pidettiin esitelmiä tutkija- ja asiantuntijatilaisuuksissa. Asiantuntijayhteistyötä tehtiin monin tavoin, niin talon sisällä kuin ulkopuolisten tahojen kanssa. Sanakirjojen toimitustyöhön liittyvän aineiston kehittämisessä tehtiin yhteistyötä Tampereen ja Itä-Suomen yliopistojen kanssa. Toimittajat julkaisivat sanakirjatyöhön liittyviä yleistajuisia artikkeleita ja Kotuksen verkkosivuilla sanastoon, sanakirjoihin ja sanakirjojen edustamiin kielimuotoihin perehdyttäviä ajankohtaisjuttuja, palstoja ja blogeja. Annettiin lukuisia haastatteluja ja esiinnyttiin radiossa ja televisiossa. Osallistuttiin Kotuksen Instagram-päivitysten tekoon.

Sanakirjantoimittajat antoivat myös henkilökohtaista neuvontaa enimmäkseen sanastoa koskien; nämä suoritteet sisältyvät kielineuvonta-indikaattorin lukuihin. Neuvoja annettiin myös sanakirjojen ja niihin liittyvien aineistojen ja arkistojen käytössä. Osallistuttiin Tietotekniikan termitalkoisiin ja Lääketieteen sanastolautakuntaan.

Toimittiin pohjoismaisten sanakirjantoimittajien verkostossa Nordisk förening för lexikografi-yhdistyksen kautta.

Varsinaista leksikografista tutkimusta ei toimintavuonna pystytty edistämään.

Kuvio 1. Verkossa olevien sanakirjojen tilanne vuoden 2024 lopussa

*) Kielitoimiston sanakirja: a–ö		
Karjalan kielen sanakirja: a–ö		
Suomen murteiden sanakirja: a – noukkia	pa–pe	
Vanhan kirjasuomen sanakirja: a–puusäkki	pä-	
*) Suomi–ruotsi-suursanakirja: a–ö		
Finlandssvensk ordbok: a–ö		
Ordbok över Finlands svenska folkmål: a–rättvis	s-	
Suomen etymologinen sanakirja: a–ö		
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: suomi–somali: a–ö		
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: suomi–kurmandži: a–ö		
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: suomi–sorani: a–s	t-	
*) **) Viro–suomi-sanakirja: a–ü		

Ilmestyneet aakkosvälit täysivärisinä. Vaaleanväreisellä taustalla on lisäksi merkitty, mihin kohtaan toimitustyö on edennyt vuonna 2024.

*) Jatkuvasti päivitettävä sanakirja

**) Päivitetään yhteistyössä Viron kielen instituutin (EKI) kanssa

2.4 Julkaisutoiminta, kieliaineistot ja kirjasto

Kotuksen julkaisujen ja tietovarantojen kotisivujen osoitteet ovat www.kotus.fi ja www.sprakinstitutet.fi. Kotus julkaisee asiantuntijatyönsä tuloksia pääasiallisesti kaikille vapaasti tarjottavina verkkojulkaisuina. Julkaisemme yleistajuisia kieliaineisia artikkeleita ja muita kirjoituksia verkkosivuillamme sekä Kielikello- ja Språkbruk-lehdissä. Kotus julkaisee lisäksi tieteellisiä sanakirjoja sekä ohjeistavia ja kielitietoa tarjoavia verkkopalveluja. Kotuksen asiantuntijat kirjoittavat myös moniin ulkopuolisiin julkaisuihin. Verkkosivumme (kotus.fi ja sprakinstitutet.fi) ovat portti kaikkiin Kotuksen julkaisuihin ja tietovarantoihin.

Asiantuntijatyön tuloksena ilmestyi myös monia muualla julkaistuja yleistajuisia ja tieteellisiä artikkeleita, toimitteita ja kokonaisuuksia. Vuoden 2024 julkaisuluettelo on luettavissa verkossa: <https://kotus.fi/kotus/julkaisut/julkaisusarjat-ja-luettelot/julkaisuluettelot/julkaisuluettelo-2024/>.

Kotuksen laajat kieliaineistot ovat osa kansallista aineetonta kulttuuriperintöä. Ne palvelevat Kotuksessa tehtävää asiantuntijatyötä, jonka yhtenä tavoitteena on jalostaa aineistoja kansalaisten, yhteiskunnan ja tutkijoiden saataville digitaalisessa muodossa. Aineistokokoelmien pohjalta syntyvät esimerkiksi Suomen murteiden sanakirja ja Suomen ruotsalaismurteiden sanakirja, jotka saattavat laajojen murrekokoelmien sisältöjä helposti käytettävään ja haettavaan muotoon. Niin suomen- kuin ruotsinkielisiä paikannimikokoelmia on valmisteltu vietäväksi digitaaliseen Nimiarkistoon.

Kotuksen omien hankkeiden ja asiantuntijatyön lisäksi kieliaineistokokoelmat palvelevat tutkijoita ja suurta yleisöä. Kieliaineistojen lisäksi Kotuksen kokoelmat sisältävät kielentutkimuksen toimijoiden arkistokokoelmia kuten kieliaineistojen kerääjien henkilöarkistoja.

Nauhoitearkiston kokoelmat ovat tärkeä kulttuuriperintöaineisto paitsi tutkijoille myös haastattelujen jälkeläisille ja suku- ja kotiseutututkijoille. Nauhoitearkiston äänitteiden digitointia jatkettiin OKM:n erillisrahoituksen turvin: aineistoja saatiin digitoitua noin 712 tuntia (527 nauhaa). Suomen kansallinen Maailman muisti -komitea päätti 23.5. 2024 pitämässään kokouksessa liittää Suomen kielen nauhoitearkiston (SKNA) osaksi Suomen kansallista Maailman muisti -rekisteriä. Päätös ja siihen liittyvät toimenpiteet parantavat aineistojen saavutettavuutta ja lisäävät nauhoitearkiston tunnettuutta niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Aineistoista tehtyjä digitaalisia kopioita voi tilata kuunneltavaksi kuka tahansa. Laajoja osia aineistoista on myös julkaistu avoimesti Kotuksen verkkosivuilla osana erilaisia julkaisuhankkeita. Aineistosta on tällä hetkellä digitoitu noin 80 %. Koko arkiston digitointi on tarkoitus saada valmiiksi vuoden 2026 aikana.

Kaikkien kieliaineistojen tietoja tarkennetaan ja täydennetään jatkuvasti Kotuksen omassa aineistotietokannassa, josta tiedot haravoidaan Finna-tiedonhakupalveluun.

Kotuksen kirjasto on kansainvälisestikin merkittävä uralistiikan ja lähialojen erikoiskirjasto. Sen laajuus on noin 1 000 hyllymetriä. Kotuksen vastuulla olevaan kirjastoon kuuluvat myös samassa rakennuksessa sijaitsevien Opetushallituksen ja Suomen Akatemian kokoelmat, jotka muodostavat noin kymmenen prosenttia kokoelman laajuudesta. Kirjasto on Helsingin yliopiston kirjaston liitännäiskirjasto. Kirjasto palveli kävijäasiakkaita neljänä päivänä viikossa, maanantaista torstaihin klo 12–16. Ulkopuolisten asiakkaiden lisäksi kirjasto palvelee Kotuksen asiantuntijatyötä sekä muiden Hakaniemenrannan opetus- ja kulttuuriministeriön alaisten organisaatioiden työntekijöitä.

3. Vaikuttavuus

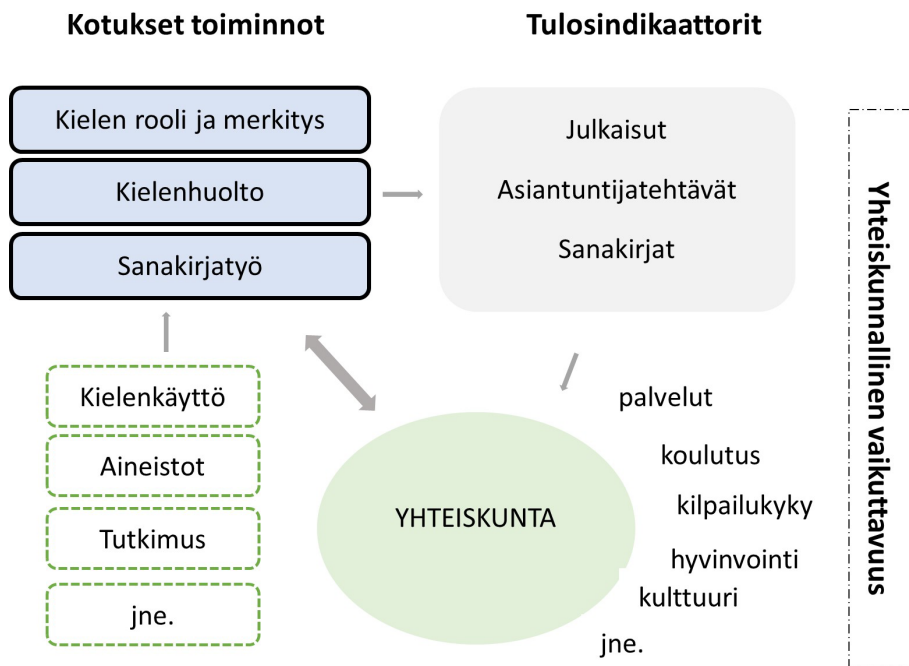
3.1 Toiminnan vaikuttavuus

Kielen asiantuntijatyöllä on keskeinen rooli useissa hallitusohjelmassa esiin nostettujen, Suomen kilpailukyvyn pohjana olevien tavoitteiden tukemisessa: osaamisen vahvistamisessa, demokratian ja osallisuuden tukemisessa, kulttuuriperinnön vaalimisessa ja uuden kulttuurin tuottamisessa.

Kielen asiantuntijana Kotus edistää osaltaan useita hallituksen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle asettamia yhteisiä yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita, jotka on Kotuksen tulossopimuksessa sidottu hallitusohjelman eri teemakokonaisuuksista poimittuihin tulostavoitteisiin (tulossopimuksen tulostavoitteet 1–11).

Tavoitteisiin vastataan Kotuksen kielenhuollon, sanakirjatyön ja kielten asemaa ja kielitiedon lisäämistä koskevan asiantuntijatyön avulla. Kotuksen määrällinen ja toiminnan tuloksellisuuden seuranta kytkeytyvät niihin keinoihin, joilla Kotus toteuttaa perustehtäviään edistääkseen yhteiskunnallisia tavoitteita. Määrällisinä indikaattoreina Kotus seuraa asiantuntijatyönsä toteumia ja tuloksia (ks. luku 4).

Kuvio 2.

Kotus pitää yleiskielen käyttökelpoisena kahdella kansalliskielellä huolehtimalla kielen normien ajantasaisuudesta ja tarjoamalla tukea kielen käyttöön. Viranomaisten selkeän ja ymmärrettävän kielenkäytön edistäminen on yksi keskeinen painopiste, ja vuonna 2024 keskityttiin myös säädöskielen ymmärrettävyyteen. Selkeää ja ymmärrettävää kieltä tarvitaan yhä enemmän myös digitaalisten palveluiden kehittämisessä.

Osa hallitusohjelman tavoitteista liittyy Kotuksen perustehtäviin suoraan, kuten visio osaavasta sivistisyhteiskunnasta, jossa kansalliskielten asema on selkeä, vahva ja suomalaisia yhdistävä.

Lukutaito ja koulutustason nosto ovat riippuvaisia kielestä. Kulttuuriperinnöstään ja moninaisuudestaan ylpeään sivistisyhteiskuntaan kuuluu yleiskielen hallinnan lisäksi myös ymmärrys kielen vaihtelusta ja eri kielimuodoista. Välillisesti Kotus edistää kuitenkin esimerkiksi myös hälytysturvallisuutta vaikuttamalla paikannimistön selkeyteen ja yksiselitteisyyteen.

Sivistyshallinnon yhteiset tavoitteet on sisällytetty myös Kotuksen tulossopimukseen (tavoitteet 12–17), ja ne ovat toteutuneet sopimuksen mukaisesti: Vuonna 2024 Kotus on osallistunut aktiivisesti Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeen valmisteluun ja toimeenpanoon sekä ohjausryhmän että alatyöryhmien työskentelyssä. Samalla hallinnollista työtä on jatkuvasti sujuvoitettu hyödyntämällä digitalisaatiota, ja muita toimintatapoihin liittyviä tavoitteita on edistetty yhteisten ohjeistusten mukaisesti linjassa muun sivistyshallinnon kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yhteisistä toiminnallisista tavoitteista Kotus on vahvistanut moninaisuutta koskevaa osaamista ja toimintaa sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta myös vaikuttavuustyönsä kautta: Kotuksen perustehtävään kuuluu tavoite edistää asiallista, ymmärrettävää ja selkeää sekä sukupuolisensitiivistä kieltä. Keskuksen toimintaan kuuluu keskeisesti myös vähemmistökielten ja kielten rinnakkaiselon ja monikielisyyden tukeminen. Kotus kehitti edelleen verkkojulkaisukokonaisuuttaan kansalaisten ja yhteiskunnan monenlaiset tarpeet huomioiden lisätäkseen palvelujen saavutettavuutta ja vaikuttavuutta. Vuoden 2024 alussa julkaistiin uudistettu Kielikello-lehti ja loppuvuonna uudistetut pääsivustot kotus.fi ja sprakinstitutet.fi. Verkkopalveluiden yhtenäistämishankkeen vuoksi ajankohtaisjuttuja ja muuta verkkosisältöä tuotettiin vuoden aikana tavanomaista vähemmän. Vuoden 2022 tiedot eivät ole vertailukelpoisia analytiikkatyökalun vaihtumisen vuoksi. Verkkopalvelujen kävijämäärä kuitenkin ylitti tulostavoitteen, vaikka työpanosta jouduttiin kertomusvuonna kohdistamaan runsaasti järjestelmän uudistamiseen.

Edellisvuonna alkaneen Sanakirjatyön vaikuttavuus -vaikutusohjelman keskeiset tavoitteet etenivät. Sanakirjojen käyttäjän tiedon löytäminen helpottui, kun Kotuksen verkkosivujen uudistuksen yhteydessä verkkosivuille saatiin sanakirjaportaali, jonka kautta haku voidaan kohdistaa kaikkiin Kotuksen sanakirjoihin. Lisäksi uuden kaikille sanakirjoille yhteisen toimitusjärjestelmän käyttöönotto eteni, kun Kielitoimiston sanakirjan siirtymistä uuteen Kotuksen tietohallintoyksikön modifioimaan toimitusjärjestelmään alettiin valmistella. Osa sanakirjoista on käyttänyt järjestelmää jo pitempään, loput sanakirjat siirtyvät siihen vuorollaan. Suurten kulttuurihistoriallisten sanakirjojen vaikuttavuus on sekä ajallisesti pitkäkestoista että nykyhetkeen kuuluvaa. Nyt ne tarjoavat tutkijoiden ja kielestä kiinnostuneiden käyttöön luotettavaa murre- ja historiatietoa. Toisaalta ne vahvistavat kieliyhteisöön kuuluvien kulttuuri-identiteettiä ja kulttuuriperintöä.

Kotus vaikuttaa yhteiskunnassa hyvin monella tasolla: verkossa, perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa, yhteistyössä monien instituutioiden ja viranomaisten kanssa, koulutuksen avulla, lausunnoissa, julkaisuissa ja muussa viestinnässä. Asiantuntijalaitoksen toiminnan vaikuttavuus toteutuu usein epäsuorasti ja pitkällä aikavälillä. Vaikutusohjelmatyön kautta on tarkoitus myös myöhemmin tuottaa Kotuksen toiminnan vaikuttavuutta paremmin kuvaavia mittareita ja tunnuslukuja.

Edellytykset maahanmuuttajien kotimaisten kielten oppimiselle

Toimintavuonna Kotus on luonut edellytyksiä maahanmuuttajien kotoutumiselle muun muassa maahanmuuttajasanakirjahankkeella sekä lisäämällä tietoa kotoutumisesta ja suomi toisena kielenä -opetuksesta. Maahanmuuttajakielten sanakirjoilla Kotus tukee maahan muuttaneiden

suomen kielen oppimista sekä heidän oman kielen taitonsa säilymistä ja kehittymistä. Näin Kotus vaikuttaa osaltaan uusien vähemmistöjen kotoutumiseen. Kotuksen maahanmuuttajasanakirjoista Suomi–somal- ja suomi–kurmandži-sanakirjat ovat valmistuneet aiemmin. Suomi–sorani-sanakirjasta on julkaistu verkossa aakkosväli a–s. Käsikirjoitus eteni t- ja u-alkuisiin sanoihin. Lisäksi Kotus julkaisi toimintavuonna muun muassa suomi toisena kielenä -opetukseen, moni- ja rinnakkaiskielisyteen sekä laajemmin maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä artikkeleita Kielikellossa ja verkkosivuilla ja luennoimalla aiheesta koulutustilaisuuksissa.

Vuonna 2024 toisen kurdien pääkielen soranin sanakirjasta, Suomi–sorani-sanakirjasta julkaistiin kaksi jaksoa ja edettiin s-alkuisten sanojen loppuun asti (yhteensä noin 11 500 hakusana-artikkelia). Kaiken kaikkiaan sanakirjasta on verkossa nyt noin 22 100 hakusana-artikkelia. Toisen kurdien pääkielen kurmandžin sanakirja Suomi–kurmandži-sanakirja (28 267 hakusana-artikkelia) valmistui jo vuonna 2020. Suomessa on yli 17 000 äidinkielenään kurdin kieliä puhuvia. Suomi–somalisanakirja (28 332 hakusana-artikkelia) julkaistiin vuonna 2021. Somalia äidinkielenään puhuvia on Suomessa yli 25 000.

Kotus seuraa maahanmuuttajakielten sanakirjojensa julkaisun etenemistä osana vaikuttavuutensa mittaristoa. *Suomi-sorani-sanakirjasta* suurin osa on verkossa vuonna 2024.

Taulukko 2. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

	Tavoite 2024	Toteuma 2024	Toteuma 2023	Toteuma 2022
Maahanmuuttajakielten sanakirjojen julkaistut sana-artikkelit, yhteensä	8 000	11 500	10 610	0
Suomi–somalisanakirja	-	-	-	-
Suomi–kurmandži -sanakirja	-	-	-	-
Suomi–sorani -sanakirja	8 000	11 500	10 610	0

Kotimaisia kieliä koskevan tiedon saavutettavuus

Kotus vahvistaa kielitiedon digitaalisten palveluiden tasavertaista saavutettavuutta ja kehittää verkkojulkaisukokonaisuuttaan kansalaisten ja yhteiskunnan monenlaiset tarpeet huomioiden. Verkossa julkaistavien jatkuvasti päivittyvien sanakirjojen ja muiden verkkopalveluiden saavutettavuuden ja käytettävyyden parantamistöitä jatkettiin toimintavuonna. Kotus on jatkuvasti lisännyt tavoitettavuuttaan verkkopalvelun avulla.

Taulukko 3. Kielitiedon digitaaliset palvelut

Verkkopalvelun kävijämäärä	Tavoite 2024	Toteuma 2024	Toteuma 2023	Toteuma 2022
Käyttäjämäärä	4 500 000	7 158 220	8 153 006	4 158 230

Kotus kehitti edelleen verkkojulkaisukokonaisuuttaan kansalaisten ja yhteiskunnan monenlaiset tarpeet huomioiden lisätäkseen palvelujen saavutettavuutta ja vaikuttavuutta. Vuoden 2024 alussa julkaistiin uudistettu Kielikello-lehti ja loppuvuonna uudistetut pääsivustot kotus.fi ja sprakinstitutet.fi. Verkkopalveluiden yhtenäistämishankkeen vuoksi ajankohtaisjuttuja ja muuta

verkkosisältöä tuotettiin vuoden aikana tavanomaista vähemmän. Vuoden 2022 tiedot eivät ole vertailukelpoisia analytiikkatyökalun vaihtumisen vuoksi. Verkkopalvelujen kävijämäärä kuitenkin ylitti tulostavoitteen, vaikka työpanosta jouduttiin kertomusvuonna kohdistamaan runsaasti järjestelmän uudistamiseen.

Taulukko 4. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus: Verkkopalveluiden käyttäjämäärät
(Seuranta-analytiikan vuoksi eri vuosien tiedot eivät ole vertailukelpoisia)

	Käyttäjät 2024	Sivulatauksia 2024	Käyttäjät 2023	Käyttäjämäärän muutos
Kielitoimiston ohjepankki	1 048 248	1 984 683	1 141 664	-93 416
kotus.fi, sprakinstitutet.fi	1 595 782	2 598 796	1 577 595	18 187
Kielikello	1 257 236	1 576 206	1 517 981	-260 745
Språkbruk	506 980	610 033	604 274	-97 294
Kielitoimiston sanakirja	801 202	2 110 803	1 749 426	-948 224
Kaino-palvelin (muut julkaisut ja sanakirjat)*	1 934 991	2 418 718	1 547 425	387 566
Nimiarkisto	13 781	145 010	14 641	-860
Kotuksen verkkokauppa	1 210	3 013	1 481	-271
Kaikki yhteensä	7 158 220	11 447 262	8 153 006	-994 786

Kotuksen käytetyimpiä sisältöjä ovat pääverkkosivuston lisäksi Kielitoimiston ohjepankki, kielenhuollon tiedotuslehdet Kielikello ja Språkbruk, Kielitoimiston sanakirja ja Suomi–ruotsi-suursanakirja. Myös muilla jatkuvasti päivittyvillä ja karttuvilla sanakirjoilla on tasaisen suuret käyttäjäryhmänsä. Kielelliseen kulttuuriperintöön yhteyttä luovat Suomen murteiden sanakirja ja Vanhan kirjasuomen sanakirja sekä Nimiarkisto ovat verkkoversioina tulleet tutuiksi yhä uusille yleisöille.

Kaikilla kielenhuollon julkaisuillaan ja sanakirjoillaan Kotus tukee tutkimusta sekä opetusta eri koulutusasteilla, tarjoaa medialle kiinnostavia teemoja kielestä sekä täyttää kansalaisten tiedontarpeita. Aktiivisella viestinnällään Kotus on onnistunut innostamaan monenlaisia käyttäjäryhmiä julkaisujensa äärelle. Ajankohtaistietoa kielestä jaetaan myös sosiaaliseen mediaan, jossa käyttäjät jakavat julkaisuja edelleen.

Verkkopalveluiden ulkopuolella Kotuksen vaikuttavuustyötä ovat neuvonta, lausunnot, koulutus, sidosryhmä- ja mediayhteistyö sekä osallistuminen kansalliseen ja kansainväliseen asiantuntijayhteistyöhön.

3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus

Kotuksella ei ole siirto- eikä sijoitusmenoja.

4. Toiminnallinen tehokkuus

Kotuksen toiminnan keskeisiä tavoitteita on tarjota kielitietoa laajasti monenlaisille kohderyhmille: sekä kieliammattilaisille että suurelle yleisölle. Verkossa julkaistaan sanakirjoja, kielenhuollon ja kielenkäytön ohjeistoja sekä yleistä kielitietoa. Kotus tarjoaa verkossa myös digitoituja kieliaineistoja kansalaisten ja tutkijoiden käyttöön. Julkaisujen lisäksi Kotus tarkastelee asiantuntijoidensa monipuolisen työn tuloksellisuutta erilaisten asiantuntijatehtävien ja tarjotun kielenkäytön koulutuksen ja kielineuvonnan seurannalla.

Toiminnallista tuloksellisuutta seurataan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tulossopimuksessa sovitulla indikaattoreilla. Työajan kohdentaminen indikaattoreille on tehty Kieku-järjestelmässä.

4.1 Toiminnan tuottavuus

Seuraavissa taulukoissa esitetään ministeriön kanssa sovituin indikaattorein eri tulosalueiden toteumat ja tavoitteet vuonna 2024, niiden vertailu sekä kahden aikaisemman vuoden toteumat. Lisäksi vuotta 2024 verrataan vuoteen 2023.

Kotus saavutti tuottavuustavoitteet vuonna 2024 hyvin. Lisäksi vuonna 2024 edistettiin koko Kotuksen voimin ministeriön erillisrahoittamaa verkkopalveluiden yhtenäistämishanketta ja osallistuttiin ministeriön ja muiden hallinnonalan virastojen kanssa Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeeseen.

Taulukko 5. Julkaisut

Julkaisut	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Julkaisut, painotettu kappalemäärä	3 179	3 217	2 945	4 000	-1 055	-272
Henkilötyövuodet	14,80	14,80	16,75			1,94
Julkaisut kpl/htv	215	217	176	167	9	-41

Kotuksen vuosittaiseen julkaisuluetteloon <https://kotus.fi/kotus/julkaisut/julkaisusarjat-ja-luettelot/julkaisuluettelot/julkaisuluettelo-2024/> kootuista asiantuntijatyön tuloksista julkaisujen tuloksellisuuslaskennassa ovat mukana muut paitsi hallinnolliset toimitteet sekä sanakirjat ja niiden päivitykset. Sanakirjatyötä seurataan omana kokonaisuutenaan (ks. seurantakohde sanakirjat).

Julkaisujen tuloksellisuutta seurataan laskutavalla, joka ottaa huomioon digitaalisessa ympäristössä käytettävät monenlaiset julkaisut ja antaa julkaisujen kappalemäärälle painokertoimen julkaisun laajuuden mukaan. Laskentatapa tuottaa siis erilaiset kertoimet esimerkiksi laajalle tai suppealle tietokantajulkaisulle, asiantuntija-artikkelille ja yksittäiselle verkkosivuston ohje- tai ajankohtais-tekstille. Julkaisuille asetetusta korkeahkosta tavoitearvosta jäätiin selvästi. Tähän olivat syynä muun muassa henkilöstövaje sekä verkkojulkaisujen yhtenäistämishankkeen vaatima työpanos. Vuoden 2024 aikana julkaistiin uudistetut pääsivustot kotus.fi ja sprakinstitutet.fi, mikä vaati merkittävää panosta hyvin monelta asiantuntijalta. Uudistettujen pääsivujen sisältöjä on toki myös laskettu mukaan julkaisuindikaattoriin. Julkaisuille asetettu tuottavuustavoite jäi hiukan alle tavoitteen.

Kotus tuottaa monenlaista kielitietoa kansalaisten ja julkishallinnon tarpeisiin. Valtaosa julkaisuista on verkossa tarjottavia yleistajuisia asiantuntijatekstejä ja -katsauksia. Niiden lisäksi Kotus tuottaa ja päivittää kielenkäytön ja nimitysten ohjeita ja opiskelumateriaaleja ja julkaisee erityyppisiä tekstejä kielestä ajankohtaiskolumneista tutkimusartikkeleihin. Toimintavuonna asiantuntijoiden kirjoituksia kielestä ja toimitteita julkaistiin Kotuksen verkkosivujen palstoilla, Kotuksen kielenhuollon verkkolehdistä sekä monissa Kotuksen ulkopuolisissa julkaisuissa, ja niitä jaettiin myös sosiaalisen median kautta. Keskuksen omien asiantuntijoiden lisäksi Kotuksen verkkojulkaisuja oli tuottamassa joukko ulkopuolisia asiantuntijoita.

Taulukko 6. Esitelmät ja asiantuntijatehtävät

Esitelmät ja asiantuntijatehtävät	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	486	421	348	350	-2	-73
Henkilötyövuodet	10,28	13,31	10,73			-2,58
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl/htv	47	32	32	33	-1	0

Asiantuntijatehtäviin luetaan muun muassa erilaiset asiantuntijalausunnat ja -selvitykset, esiintymiset mediassa sekä osallistuminen kotimaisten ja kansainvälisten työryhmien ja lautakuntien työhön. Kotus välittää kielitietoa ja tutkimustuloksia eri yhteyksissä, niin tieteellisissä konferensseissa kuin laajalle kuulijakunnalle tarkoitetuissa seminaareissa ja tapaamisissa. Suhteet mediaan ovat aktiiviset, ja Kotuksen asiantuntemusta käytetään ahkerasti eri mediakanavissa. Määrälliset tavoitteet esitelmille ja asiantuntijatehtäville oli onnistuttu asettamaan vähenneiden resurssien mukaisiksi, minkä ansiosta sekä tavoiteltu kokonaismäärä että henkilötyövuosikohtainen määrä lähes saavutettiin.

Taulukko 7. Kielenkäytön opetus

Kielenkäytön opetus	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 457	682	838	700	138	156
Henkilötyövuodet	3,59	2,91	2,66			-0,25
Kielenkäytön opetus, tuntia/htv	406	234	315	425	-110	81

Kielenkäytön opetus -indikaattorin tulos ylitti kokonaistuntimäärää koskevan tavoitteen. Tähän vaikutti yhtäältä se, että opetukseen suunnattiin jonkin verran suunniteltua enemmän resursseja, toisaalta se, että indikaattoriin tietyllä kaavalla mukaan laskettavat E-oppivan hyvän virkakielen kurssien suoritukset lisääntyivät Kotuksen julkishallinnolle esittämän virkakielihaasteen ansiosta.

Kielenkäytön opetuksen kokonaistuntimäärä jäi tavoitteesta lähes 20 prosenttia, sillä opetukseen ei pystytty suuntaamaan kysynnän mukaista henkilötyövuosimäärää, vaan tähän indikaattoriin käytetty henkilötyövuosimäärä pieneni edelleen. Henkilötyövuotta kohden opetusta annettiin kuitenkin selvästi tavoiteltua enemmän, vaikka E-oppivassa tarjottavan kaikille avoimen Hyvän virkakielen verkkokurssipaketin ja Kotuksen maksullisten verkkokurssien myönteinen vaikutus indikaattorilukemaan jäi ennakoitua ja myös edellisvuotista pienemmäksi.

Taulukko 8. Kielineuvonta

Kielineuvonta	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	9 509	5 430	4 772	5 450	-678	-658
Henkilötyövuodet	3,01	2,52	2,08			-0,44
Kielineuvonta, vastauksia, kpl/htv	3 159	2 155	2 294	2 725	-431	139

Kielineuvonta-indikaattori jäi tavoitteesta noin 12 prosenttia. Sekä suomen- että ruotsinkieliset vastaukset vähenivät edellisvuodesta, samoin indikaattorilukuun sisältyvä maksullisena palveluna tarkistettujen paikannimien määrä. Edellisen vuoden tapaan lähes neljäsosa kaikista vastauksista annettiin ruotsin kielen neuvonnassa (1 118 kpl, 23 %). Ruotsin kielen neuvonta jouduttiin sulkemaan syksyn 2024 ajaksi henkilöstövajauksen takia. Suomen kielen vastausten kokonaismäärään (3 654 kpl) sisältyvät myös tarkistetut paikannimet (729 kpl) ja sanakirjatoimitusten antama henkilökohtainen neuvonta, jonka määrä pysyi lähes ennallaan (595 vastausta). Henkilökohtaisia neuvontapalveluja on edelleen jonkin verran supistettu ja asiakkaita ohjataan käyttämään ensisijaisesti Kotuksen verkkopalveluita. Vastausten määrä on silti yhä suuri ja osoittaa tarvetta myös henkilökohtaiselle palvelulle, joka tukee ja täydentää Kielitoimiston ohjepankkia, sanakirjoja ja muita verkossa julkaistuja aineistoja.

Taulukko 9. Sanakirjat

Sanakirjat	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Sana-artikkeleita, kpl	67 748	20 936	19 099	19 040	59	-1 837
Henkilötyövuodet	37,15	35,01	38,38			3,37
Sana-artikkeleita, kpl/htv	1 824	598	498	381	117	-100

Sanakirjojen vuosittainen julkaisu osalta ylittyi. Koska seurantakohteena ovat julkaistut sana-artikkelit, niiden määrä voi vaihdella suuresti vuosittain esimerkiksi sen mukaan, millaisena kokonaisuutena artikkelit julkaistaan. Kotus tuottaa verkkoon sähköisiä sanakirjoja, jotka ovat vapaasti kaikkien käytössä. Verkossa ovat kokonaan luettavissa *Kielitoimiston sanakirja*, *Karjalan kielen sanakirja*, *Suomen etymologinen sanakirja*, *Finlandssvensk ordbok*, *Suomi–ruotsi-suursanakirja*, *Viro–suomi-sanakirja*, *Suomi–kurmandži-sanakirja* ja *Suomi–somi-sanakirja*. Alueellista vaihtelua ja kielen historiaa kuvaavista murre- ja vanhan kirjakielen sanakirjoista on verkossa käytettävissä merkittävä osa. Osittain julkaistuihin sanakirjoihin lisätään vuosittain sanakirja-artikkeleita. Myös nykykielen sanakirjojen *Kielitoimiston sanakirjan* ja *Suomi–ruotsi-suursanakirjan* sana-artikkeleita kartutetaan vuosittain. *Suomi–sorani-sanakirjasta* on julkaistu suurin osa, noin 22 100 sana-artikkelia.

Seurantakohde: Asiakastytyväisyys

Kotus teettää vuosittain asiakaskyselyn, jolla selvitetään kielenkäyttäjien näkemyksiä Kotuksen

toiminnasta, palveluista ja aineistoista. Loppuvuodesta 2024 verkkosivuilla toteutetun asiakaskyselyn kokonaistulos oli 3,6 asteikolla 1–4 (muunnettuna asteikolle 1–5 tulos on 4,5). Peräti 95 prosenttia vastaajista on toimintaan erittäin tai melko tyytyväisiä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 1 249 asiakasta, joista ruotsinkielisiä vastaajia oli 143.

Vastaajat pitävät Kotuksen toimintaa kokonaisuudessaan ensiarvoisen tärkeänä. Käyttäjät pitävät useita Kotuksen palveluita korvaamattomina työssään tai vapaa-ajalla. Kotuksen toivotaan pystyvän jatkossakin osallistumaan täysipainoisesti yhteiskunnalliseen kielikeskusteluun. Vastaajat kantavat huolta lasten, nuorten ja maahanmuuttajien kielitaidosta, ja Kotukselta toivotaan materiaalia erityisesti S2-opiskelijoiden kielitaidon syventämiseen. Tieteen englanninkielistymisestäkin ollaan huolissaan. Moni vastaaja myös odottaa Kotuksen sanakirjojen valmistumista ja niiden saamista kokonaisuudessaan verkkoon.

4.2 Toiminnan taloudellisuus

Tuotosten ja kustannusten vuosittainen vaihtelu on odotuksenmukaista. Vuodet eivät ole tuotoksiltaan samanlaisia, vaikka toiminnan painopisteet eivät merkittävästi muuttuisi, koska työntekijöiden työaika kohdentuu eri vuosina hieman eri kohteisiin. Lisäksi vuosittaiseen vaihteluun vaikuttaa se, että joitakin tuotoksia valmistellaan usean vuoden ajan.

Vuonna 2024 työaika priorisoitiin ydintehtävien lisäksi edelleen myös verkkopalveluiden yhtenäistämishankkeeseen. Kielenkäytön opetuksessa, kielineuvonnassa ja sanakirjoissa taloudellisuustavoitteet toteutuivat, vaikka kielineuvonnassa suoritemäärissä jäätiin tavoitteista. Julkaisuissa sekä esitelmissä ja asiantuntijatehtävissä taloudellisuustavoitetta ei saavutettu. Esitelmissä ja asiantuntijatehtävissä kustannukset olivat pienemmät kuin edellisenä vuonna.

Toiminnan taloudellisuutta seurataan OKM:n kanssa tulossopimuksessa sovitulla indikaattoreilla. Seuraavassa taulukossa esitetään ministeriön kanssa sovituin indikaattorein eri tulosalueiden toteumat ja tavoitteet vuonna 2024, niiden vertailu sekä kahden aikaisemman vuoden toteumat. Lisäksi vuotta 2024 verrataan vuoteen 2023.

Taulukko 10. Toiminnan taloudellisuus indikaattoreittain

Julkaisut	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Julkaisut, painotettu kappalemäärä	3 179	3 217	2 945	4 000	-1 055	-272
Kustannukset	1 038 261	1 167 774	1 250 025			82 251
Euroa/kpl	327	363	424	283	141	61
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	486	421	348	350	-2	-73
Kustannukset	723 914	1 051 015	882 536			-168 479
Euroa/kpl	1 490	2 496	2 536	2 054	482	40

Kielenkäytön opetus	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 457	682	838	700	138	156
Kustannukset	126 772	151 332	102 014			-49 318
Kielenkäytön opetus, euroa/tunti	87	222	122	179	-57	-100
Kielineuvonta	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	9 509	5 430	4 772	5450	-678	-658
Kustannukset	163 462	152 667	117 853			-34 814
Kielineuvonta, vastauksia, euroa/kpl	17	28	25	34	-9	-3
Sanakirjat	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024	Toteuman ja tavoitteen ero 2024	Vertailu vuoteen 2023
Sana-artikkeleita, kpl	67 748	20 936	19 099	19 040	59	-1 837
Kustannukset	2 389 559	2 483 674	2 453 953			-28 721
Sana-artikkeleita, euroa/kpl	35	119	129	188	-59	10

4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus

Maksullisen toiminnan ja yhteisrahoitteen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat

Kotimaisten kielten keskuksen maksullinen toiminta perustuu Opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen Kotimaisten kielten keskuksen suoritteiden maksuista. Maksullinen toiminta mukaan luettuna kilpailullisen toiminnan kustannusvastaavuus toteutui varsin hyvin.

Taulukko 11. Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma
Maksuperustelain mukaiset muut suoritteet

TUOTOT	2024	Tavoite 2024	2023	2022
Maksullisen toiminnan tuotot				
Maksullisen toiminnan myyntituotot	169 243		146 443	155 520
Maksullisen toiminnan muut tuotot	0		0	0
Tuotot yhteensä	169 243	170 000	146 443	155 520
KOKONAISKUSTANNUKSET				
Erilliskustannukset				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0		0	0
Henkilöstökustannukset	79 624		82 057	101 278
Vuokrat	0		161	65
Palvelujen ostot	7 260		158	10 639
Muut erilliskustannukset	103		0	0
Erilliskustannukset yhteensä	86 988	90 000	82 377	111 982
Osuus yhteiskustannuksista				
Tukitoimintojen kustannukset	9 031		8 679	11 748
Poistot	0		0	0
Korot	0		0	0
Muut yhteiskustannukset	19 441		21 489	20 317
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	28 472	35 000	30 168	32 065
Kokonaiskustannukset yhteensä	115 460	125 000	112 545	144 047
KUSTANNUSVASTAAVUUS	53 783		33 898	11 473
(tuotot – kustannukset)				
	147 %	136 %	130 %	108 %

Taulukko 12. Kilpailullisen toiminnan tuloslaskelma
Maksuperustelain mukaiset muut suoritteet

TUOTOT	2024	Tavoite 2024	2 023	2022
Kilpailullisen toiminnan tuotot				
Kilpailullisen toiminnan myyntituotot	89 458		85 976	68 875
Kilpailullisen toiminnan muut tuotot	0		0	0
Tuotot yhteensä	89 458	90 000	85 976	68 875
KOKONAISKUSTANNUKSET				
Erilliskustannukset				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				0
Henkilöstökustannukset	42 087		48 176	44 853
Vuokrat	0		95	29
Palvelujen ostot	3 838		93	4 712

Muut erilliskustannukset	55		0	0
Erilliskustannukset yhteensä	45 980	50 000	48 363	49 594
Osuus yhteiskustannuksista				
Tukitoimintojen kustannukset	4 774		5 095	5 203
Poistot	0		0	0
Korot	0		0	0
Muut yhteiskustannukset	10 276		12 616	8 998
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	15 050	20 000	17 711	14 201
Kokonaiskustannukset yhteensä	61 029	70 000	66 074	63 795
TULOS	19 902	20 000	19 902	5 080
(tuotot – kustannukset)				
	130 %	129 %	130 %	108 %

4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus

Kertomusvuonna yhteisrahoitteinen toiminta on tukenut Kotuksen ydintoimintojen toteutumista ja vahvistanut niitä. Koneen Säätiö tuki Vanhan kirjasuomen sanakirjan, Suomen Kulttuurirahasto Suomen murteiden sanakirjan ja Svenska litteratursällskapet i Finland sekä Svenska kulturfonden Suomen ruotsalaismurteiden sanakirjan (Ordbok över Finlands svenska folkmål) toimitustyötä.

Koneen Säätiö on tukenut Vanhan kirjasuomen sanakirjan toimitustyötä jo vuodesta 2011 lähtien osallistumalla neljän toimittajan palkkakustannuksiin. Kertomusvuoden 2024 alusta alkoi uusi viisivuotiskausi, jolle myönnettiin rahoitusta 1,373 miljoonaa euroa. Kotuksen palkkaamina hankkeessa on työskennellyt kaksi henkilöä, sanakirjan päätoimittaja ja toimitussihteeri. Ulkopuolinen rahoitus mahdollistaa tämän jo 1950-luvulla aloitetun suuren sanakirjahankkeen jatkumisen.

Vanhan kirjasuomen sanakirjan tarkoitus on kuvata suomen kirjakielen varhaisvaiheet sanaston näkökulmasta, 1540-luvulta 1800-luvun alkuvuosiin ulottuvan aikajakson aikana julkaistujen suomenkielisten teosten sanojen merkitykset ja käyttöyhteydet. Tämä kielimuoto on nykyisen yhteiskuntamme valta-asemassa olevan virallisen kielen lähtökohta ja perusta, mutta monet sanoista ovat nykykielen käyttäjille outoja tai niitä käytetään eri merkityksessä. Ulkopuolisen rahoituksen avulla on saatu uusi sukupolvi hyvin erityislaatuista ja monipuolista osaamista vaativan työn tekijöitä. Yhteistyön tavoitteena on saattaa kansallisesti arvokas sanakirja valmiiksi.

Suomen Kulttuurirahasto myönsi vuosiksi 2024–2028 0,850 miljoonan euron rahoituksen kolmen toimittajan palkkaamiseksi Suomen murteiden sanakirjatyöhön. Toimituksessa työskentelee tällä hetkellä Kotuksen palkkaamana päätoimittaja, toimitussihteeri ja kolme toimittajaa, kun kertomusvuonna toimituksesta eläköityi kaksi toimittajaa.

Suomen murteiden sanakirja on Suomen suurin sanakirjahanke, joka kuvaa suomen kaikki murteet sanaston näkökulmasta, sanojen merkitykset, käyttöyhteydet ja esiintymispaikkakunnat. Sanakirja perustuu noin kahdeksan miljoonan sanalipun aineistoon. Aineistoa on kaikista Suomen pitäjistä (myös viime sodan jälkeen luovutetuilta alueilta) ja siitä suuri osa on kielitieteellisen koulutuksen saaneiden kerääjien kenttätyössä kokoamaa aineistoa. Suomen kulttuurirahaston myöntämä

rahoitus mahdollistaa suurhankkeen jatkamisen. Palkatuista toimittajista on kasvamassa uusia erityistä ja monipuolista osaamista vaativan työn tekijöitä.

Svenska litteratursällskapet (SLS) ja Svenska kulturfonden (SKF) myönsivät 2,34 miljoonaa euroa Suomen ruotsalaismurteiden sanakirjan toimitustyöhön. Kotuksen sekä SLS:n ja SKF:n välinen sopimus on voimassa vuoteen 2036, jolloin sanakirjan odotetaan valmistuvan. Rahoituksen avulla palkataan uusia sanakirjantoinittajia ja sen ehtona on, että Kotus vastaa osaltaan sanakirjatoimituksen kustannuksista. Vuoden 2024 aikana kolme toimittajaa on työskennellyt tällä rahoituksella.

Taulukko 13. Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma

Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot	2024
- muilta valtion virastoilta saatu rahoitus	0
- EU:lta saatu rahoitus	0
- muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	489 122
- yhteisrahoitteisen toiminnan muut tuotot	0
Tuotot yhteensä	489 122
Kustannukset	
Yhteisrahoitteisen toiminnan erilliskustannukset	
- aineet, tarvikkeet, tavarat	
- henkilöstökustannukset	994 638
- vuokrat	
- palvelujen ostot	
- muut erilliskustannukset	
Erilliskustannukset yhteensä	994 638
Yhteisrahoitteisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista	
- tukitoimintojen kustannukset	60 646
- poistot	
- korot	
- muut yhteiskustannukset	232 900
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	293 546
Kokonaiskustannukset yhteensä	1 288 184
OMARAHOITUSOSUUS (tuotot-kustannukset)	-790 062
Omarahoitusosuus %	38,7

5. Tuotokset ja laadunhallinta

5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet

Taulukko 14. Kotuksen indikaattorit 2024

	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Tavoite 2024
Julkaisut, painotettu kappalemäärä	3 179	3 217	2 945	4 000
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	486	421	348	350
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 457	682	838	700
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	9 509	5 430	4 772	5 450
Sana-artikkeleita, kpl	67 748	20 936	19 099	19 040
Asiakaspalaute (asteikko 1–4)	4	4	4	3
Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen				
Henkilötyövuodet, htv	68,9	67,0	71	71
Työtyytyväisyys	3,4	3,5	3,8	3,5
Sairauspäivät, lkm/htv	6,3	6,7	9,8	<8

5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu

Kotuksen palvelutasoa kuvaava indikaattori on ollut tulossopimuksen mukaisesti käytössä vuodesta 2017, ja sitä seurataan verkkopalvelussa toteutettavan asiakaskyselyn avulla. Asiakkaat ovat olleet hyvin tyytyväisiä Kotuksen palveluihin.

Kotuksen ja sen työhön liittyvien aihepiirien näkyvyyttä mediassa tarkasteltiin mediaseuranta-palvelun avulla. Kotus saa palstatilaa niin valtakunnallisissa kuin alueellisissa tiedotusvälineissäkin. Lisäksi mediassa käsitellään Kotuksen keskeisiä toimintoja, esimerkiksi sanakirjatyötä.

Kotuksen palvelujen laatua seurataan myös jatkuvasti esimerkiksi neuvonta- ja koulutuspalveluiden yhteydessä sekä sanakirjanteon ja kielenhuollon sekä niihin liittyvän tutkimuksen eri työvaiheissa. Sanakirjatyössä laadunvarmistuksen keskeinen tekijä on toimitusten sisäinen työnjako ja vastuut. Kielenhuoltotyössä on kehitetty työryhmiin perustuvaa yhteistyötä ja kerätty asiakaspalautetta järjestetyistä kursseista. Tutkimuksessa laadunvarmistuksena toimivat tieteelliseen julkaisemiseen liittyvät vertaisarviointikäytännöt.

6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

6.1 Henkilöstömäärä ja -rakenne

Toimintavuoden henkilötyövuosimäärä 71,1 oli 6,0 prosenttia suurempi kuin edellisenä vuonna, vaikka vuoden lopussa henkilöstömäärä oli yhtä suuri kuin edellisenä vuonna. Kertomusvuonna jatkettiin vuonna 2022 hyväksytyt henkilöstösuunnitelman mukaista rekrytointipolitiikkaa, joka tukee toiminnan sopeuttamista supistuneeseen talouskehikseen. Vapautuneita vakansseja pystyttiinkin täyttämään vain harvoin. Henkilöstösuunnitelman tarkoituksena on tukea Kotuksen ydintehtävien hoitoa eli turvata välttämättömät lain, työjärjestyksen, strategian ja tulossopimuksen edellyttämät perustehtävät ja -toiminnot.

Säätiöiden myöntämällä rahoituksella palkattiin sanakirjatoimittajia Vanhan kirjasuomen sanakirjan, Suomen murteiden sanakirjan ja Suomen ruotsalaismurteiden sanakirjan, Ordbok över Finlands svenska folkhäl, toimituksiin.

Määräaikaisissa työsuhteissa oli projektityöntekijöitä ja korkeakouluharjoittelijoita. Edelliseen vuoteen verrattuna keski-ikä aleni 2,2 prosenttia, vaikka se oli edelleen korkeahko 51,1 vuotta, kun se valtiolla keskimäärin on 45,7 vuotta.

Toimintavuoden aikana Kotuksen henkilöstömenot lisääntyivät 4,7 prosenttia edellisestä vuodesta, kun edellisenä vuonna oli useita virkoja täyttämättä tai ne täytettiin loppuvuodesta 2023 sekä kertomusvuonna palkattiin säätiörahoituksella uusia sanakirjantoimittajia.

Taulukko 15. Henkilöstömäärä ja -rakenne

	2022	2023	2024	Vuosi­muutos %
Henkilöstömäärä vuoden lopussa	69	67	67	0,0
naiset	55	55	51	-7,3
miehet	14	12	16	33,3
Henkilötyövuosimäärä	68,9	67	71,1	6,0
Keski-ikä (v.)	51,2	52,2	51,1	-2,2
naiset	51,2	52,2	52,4	0,4
miehet	51,1	52,2	46,8	-10,2
Henkilöstömäärät ikäluokittain				
15-24		1	0	-100
25-34	7	4	9	125,0
35-44	16	16	15	-6,3
45-54	12	11	12	9,1
55-64	34	33	30	-9,1
65-	0	2	1	-50
Koulutustasoindeksi	7,1	6,9	7,0	1,1
Korkeakoulututkinnon suorittaneiden %-osuus	97,1	94,0	95,5	1,6
Tutkijakoulutuksen suorittaneiden %-osuus	26,1	26,9	26,9	0,0

Vakinaisia	52	51	52	2,0
naiset	43	43	42	-2,3
miehet	9	8	10	25,0
Määräaikaisia	17	16	15	-6,3
naiset	12	12	9	-25,0
miehet	5	4	6	50
Kokoaikaisia	64	62	65	4,8
naiset	51	51	50	-2,0
miehet	13	11	15	36,4
Osa-aikaisia	5	5	2	-60
naiset	4	4	1	-75,0
miehet	1	1	1	0,0
Tehdyn työajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta	77,9	79,3	80,0	0,8
Henkilöstökulut	2022	2023	2024	Vuosimuutos %
Kokonaistyövoimakustannukset	4 202 229,2	4 208 300,0	4 407 402,0	4,7
Tehdyn työajan palkkojen %- osuus palkkasummasta	74,2	75,5	76,9	1,9
Välilliset työvoimakustannukset, €/vuosi	1 622 589,4	1 573 315,0	1 545 884,3	-1,7
Välillisten työvoimakust. %-osuus tehdyn työajan palkoista	62,9	59,7	54,0	-9,5

6.2 Henkilöstön osaaminen ja koulutus

Kotuslaisten koulutustaso on korkea, koulutustasoindeksi 7,0 (asteikko 1–8), joka on selvästi valtionsektorin keskiarvoa (5,6) korkeampi. Tämä kuvaa hyvin Kotusta asiantuntijaorganisaationa, missä osaaminen on keskeisessä roolissa ydintehtävien suorittamisessa. Korkeakoulututkinnon suorittaneita on 95,5 % ja tutkijakoulutuksen (tohtori tai lisensiaatti) suorittaneita 26,9 % koko henkilöstöstä, kun se valtiolla on keskimäärin 4,3 %.

Henkilöstön osaamista ja sen kehittymistä tuetaan erilaisilla koulutuksilla ja valmennuksilla. Vuonna 2024 koulutukseen käytettiin 0,4 työpäivää/htv (valtiolla keskimäärin 1,4 työpäivää/htv). Muutos edelliseen vuoteen on merkittävä -77,9 prosenttia. Osan tästä selittää työajan kohdentamisen ohjeistuksen tarkennus. Lisäksi tulevat suuret muutokset, Rauhankatu 17 - kiinteistön saneeraussuunnittelu ja yhdistyminen osaksi Opetushallitusta vuoden 2026 alusta, työllistivät henkilöstöä monin tavoin ja koulutuksiin osallistumiseen ei jäänyt aikaa. Toimintavuonna henkilöstöllä oli mahdollisuus osallistua halutessaan kielikoulutukseen.

Koulutuskustannukset 110,3 euroa/htv jäivät myös alle valtion keskiarvon 417,7 euroa/htv.

Taulukko 16. Henkilöstön koulutus ja kehittäminen

	2022	2023	2024	Vuosimuutos %
Koulutuspanostus, työpäivää/henkilötyövuosi	3,0	1,9	0,4	-77,9
Koulutus ja kehittäminen, euroa/htv	968,6	608,1	110,3	-81,9

6.3 Toiminnan merkittävimmät muutokset

Kotus pyrki toimintavuonna uudistamaan toimintaansa ja toimintatapojaan sekä arvioimaan niiden vaikutuksia toiminnan tuloksellisuuteen.

Kotuksen pääsivustot kotus.fi ja sprakinstitutet.fi julkaistiin uudessa julkaisujärjestelmässä. Samassa julkaisujärjestelmässä alettiin julkaista myös kielenhuollon verkkolehteä Kielikelloa, josta uudistuksen yhteydessä tuli jatkuvasti julkaistava. Uudessa julkaisujärjestelmässä on jo vuodesta 2023 julkaistu kielenhuollon ohjekokonaisuutta ja ruotsinkielistä verkkolehteä Språkbrukia. Kotuksen keskeiset verkkopalvelut ovat uudistuksen ansiosta entistä paremmin asiakkaiden löydettävissä ja myös aiempaa helpommin ylläpidettävissä ja päivitettävissä. Verkkopalvelu-uudistuksen yhteydessä laadittiin myös uusi viestintäsuunnitelma.

Aloitettiin kielineuvonnan Instagram-livelähetykset. Tavoitteena on tarjota kielineuvontaa uudessa muodossa ja osittain myös uudelle yleisölle.

Osana verkkopalvelu-uudistusta julkaistiin sanakirjaportaali, jossa voidaan kohdentaa haku kaikkiin Kotuksen verkkosanakirjoihin.

Valmisteltiin vaikutusohjelmassa Kansalliskielet ja monikielinen Suomi (2022–23) suunniteltu esiselvitys Suomen kielitilanteen seurannasta. Esiselvitys julkaistaan vuoden 2025 puolella. Lisäksi aloitettiin asiakaspalveluprosessien vaikutusohjelma, jossa kartoitettiin palvelujen nykytilaa ja kehittämistarpeita sisäisellä kyselyllä sekä käynnistettiin muutosten valmistelu. Tavoitteena on järjestää palvelut asiakkaita ja yhteiskuntaa parhaiten palvelevalla tavalla ottaen kuitenkin huomioon Kotuksen vähentyneet henkilöresurssit. Siten voidaan taata myös työntekijöiden jaksaminen ja ehkäistä psykososiaalista kuormitusta.

Kokeiltiin kielenhuollon ja kirjoittamisen webinaarien järjestämistä niin, että yhteistyökumppani hoitaa markkinoinnin. Vertailtiin Kotuksen sekä Ruotsin Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen suomen ja ruotsin kielten neuvontoja kahdessa eri kartoituksessa, joiden tuloksista on hyötyä myös Kotuksen neuvontapalveluiden ja kielenhuollon ohjeiden kehittämisessä. Suomen kielen kartoitus on julkaistu tammikuussa 2025.

6.4 Työhyvinvointi

Työtyytyväisyysindeksi nousi vuonna 2024 edellisen vuoden tasolta ja oli 3,8 (ed. vuosi 3,5). Kotuksessa kiinnitettiin huomiota erityisesti psykososiaalisen kuormituksen vähentämiseen. Näitä asioita käsiteltiin koko työyhteisön sekä kunkin työyksikön sisäisissä tilaisuuksissa. Toimintavuonna järjestettiin myös koko viraston yhteinen työhyvinvointipäivä ensimmäistä kertaa koronavuosien jälkeen.

Työtyytyväisyyskyselyn (VMBaro) tulokset paranivat kaikilla ulottuvuuksilla. Vahvuuksia ovat muun muassa työn sisältö ja vaikutusmahdollisuudet, työyhteisön toimintakulttuuri sekä työ- ja toimintaympäristö -osiot, joissa parhaimmat arviot saivat oikeudenmukainen kohtelu työtovereiden taholta, työn sisältö ja vaikutusmahdollisuudet, oman työn tavoitteiden tunteminen sekä työn ja osaamisen arvostaminen. Lisäksi hyvät arviot saivat myös lähiesimiehen

oikeudenmukainen toiminta, työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja tasa-arvon toteutuminen. Heikoimpia pisteitä saaneita osa-alueita olivat palkkaukseen liittyvät kysymykset, vaikka myös tässä osiossa oli parannusta edelliseen vuoteen verrattuna. Kehittämiskohteiksi nousivat töiden organisointiin ja osaamisen kehittämiseen liittyvät asiat. Avovastauksissa oli mainintoja resurssipulaan ja työtaakkaan liittyen.

Sairauspoissaolopäivien määrä henkilötyövuotta kohden (9,8) nousi huomattavasti edelliseen vuoteen verrattuna, ja on nyt yli valtion keskitason (8,1). Toimintavuonna oli poikkeuksellisesti useita pitkiä sairauspoissaoloja, mikä nostaa tunnuslukua merkittävästi. Sairaustapauksien lukumäärä sen sijaan laski 4,9 prosenttia.

Taulukko 17. Henkilöstön työhyvinvointi

Työhyvinvointi	2022	2023	2024	Vuosimuutos %
Työtyytyväisyys (VM-Baro)	3,4	3,5	3,8	8,6
Lähtövaihtuvuus, %	2,9	5,8		
Tulovaihtuvuus, %	1,4	1,4	1,5	3,0
Työkyvyttömyyseläkkeelle, % henkilöstöstä	0,0	0,0	0,0	0,0
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	6,3	6,7	9,8	45,3
Työterveyshuolto, €/htv	465,6	749,4	760,8	1,5
Työtyytyväisyyden edistäminen, €/htv	747,6	842,8	312,6	-62,9
Työkunnon edistäminen, €/htv	871,3	665,7	201,4	-69,7

7. Tilinpäätösanalyysi

7.1 Rahoituksen rakenne

Kotuksen toiminta perustuu talousarviorahoitukseen ja maksullisesta toiminnasta saataviin tuloihin. Vuonna 2024 yhteisrahoitteisella rahoituksella katettiin Vanhan kirjasuomen, Suomen murteiden ja Suomen ruotsalaismurteiden sanakirjojen toimitusta. Säätiöiden myöntämällä rahoituksella on keskeinen merkitys näiden sanakirjojen toimitustyön jatkumiselle ja niiden valmistumiselle. Lisäksi Kotuksella oli käytettävissään opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää erillisrahoitusta; tiedepoliittisten tavoitteiden edistämisen rahoitusta 270 000 euroa vuosien 2024–2026 aikana ja palkkatuettuun työhön osoitettua määrärahaa 29 912 euroa.

Maksullisen toiminnan tuottoja kertyi yhteensä 169 243 euroa, mikä oli 20 800 euroa enemmän kuin vuonna 2023. Suurimmat tuotot kertyivät kielenkäytön opetuksesta valtionhallinnossa ja yksityisissä yrityksissä sekä nimistöpalveluista valtionhallinnolle.

Vuonna 2024 yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot lisääntyivät huomattavasti, kun Koneen Säätiön lisäksi kulttuurihistoriallisten sanakirjojen toimitustyötä tukivat myös Suomen Kulttuurirahasto, Svenska litteratursällskapet ja Svenska kulturfonden yhteensä 498 122 eurolla, kun vuonna 2023 vastaava tuki oli 200 425 euroa. Lisäksi vuodelle 2024 kirjautui 115 690 euroa VN TEAS -rahoituksen tuottoja, kun taas tuottoja vastaavista kuluista suuri osa oli kirjautunut jo vuodelle 2023.

7.2 Talousarvion toteutuminen

Kotukselle myönnettiin talousarviossa määrärahaa vuonna 2024 kaikkiaan 5 069 000 euroa, mikä on 440 000 euroa edellisvuotta enemmän (alkuperäinen TA 4 448 000 euroa ja LTA 137 000 euroa). Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon kehittämistoiminta 360 000 euroa (siirto momentilta 29.40.53) ja yleinen palkkausten tarkistus 221 000 euroa.

Vuodelta 2024 siirtyi 1 138 100 euroa vuodelle 2025, mikä on 323 200 euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Siirtyvän määrärahan suuruuteen vaikutti sekä tulojen arvioitua suurempi kertyminen että menojen alittuminen, kun joidenkin suunniteltujen ja talousarvoon sisällytettyjen Valtorin uusien palveluiden hankintaa siirrettiin myöhempään ajankohtaan Sivistyshallinto 2030 -hankkeeseen liittyvän virastouudistuksen vuoksi.

7.3 Tuotto- ja kululaskelma

Kotuksen toiminnan kokonaistuotot vuonna 2024 olivat 806 464 euroa (vuonna 2023: 401 842 euroa), johon sisältyvät maksullisen toiminnan tuotot, vuokratuotot ja yhteistoiminnan tuotot. Muutos edelliseen vuoteen verrattuna on 404 621 euroa eli 50,2 prosenttia. Tuotot kasvoivat kaikissa tuottolajeissa ja eniten yhteistoiminnan tuotoissa 381 559 euroa eli 59,9 prosenttia.

Kotuksen toiminnan kokonaiskulut olivat 5 671 767 euroa, ja ne kasvoivat vuoteen 2023 verrattuna 263 088 euroa eli 4,6 prosenttia.

Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden kulut olivat kertomusvuonna 8 556 euroa ja olivat hieman alemmalla tasolla kuin edellisenä vuonna.

Henkilöstökulut olivat kertomusvuonna 4 464 921 euroa ja edellisenä vuonna 4 137 825 euroa. Henkilöstökulut nousivat 327 095 euroa (7,3 prosenttia) vuodesta 2023. Henkilöstön määrä 67,0 oli samalla tasolla kuin edellisenä vuonna, mutta henkilötyövuosia kertyi 71,1, missä kasvua edelliseen vuoteen oli 6,0 prosenttia. Henkilöstökulut ovat 78,7 prosenttia toiminnan kokonaiskuluista, joten niillä on merkittävä vaikutus talouden toteutumiseen. Kertomusvuonna säätiörahoituksella palkatun henkilöstön määrä lisääntyi, kun taas toimintamenomäärärahalla palkatun henkilöstön määrä väheni.

Vuokrakustannukset olivat kertomusvuonna 578 581 euroa (2023: 563 789 euroa). Toimitiloihin ei kohdistunut muutoksia kertomusvuoden aikana.

Palvelujen ostot alenivat 54 531 euroa eli -9,1 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Merkittävimmät muutokset olivat asiantuntija- ja tutkimuspalveluissa, työkorvauksissa ja muissa sisäisissä palveluissa. Tähän vaikutti erityisesti VN TEAS -rahoituksella toteutettu Säädoskielen ymmärtäminen -hanke, joka kuluineen ajoittui pääosin vuodelle 2023, vaikka loppuraportti julkaistiin toukokuussa 2024. Suurin yksittäinen vähennys oli asiantuntijapalveluiden ostoissa, jotka vähenivät 35 304 eurolla verrattuna vuoteen 2023.

7.4 Tase

Kotimaisten kielten keskus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön, ja Kotuksen tase sisältyy ministeriön tilinpäätökseen.

8. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma

Kotimaisten kielten keskuksen (Kotuksen) toiminta pohjautuu keskukselta annettuun lakiin ja asetukseen. Toimintaa säätelevät Laki Kotimaisten kielten keskukselta (1403/2011) ja Valtioneuvoston asetus Kotimaisten kielten keskukselta (1566/2011).

Sisäinen toimintaympäristö ja toimintarakenteet

Työjärjestyksen mukaan Kotuksen johtaja vastaa laitoksen sisäisestä valvonnasta ja riskien hallinnasta. Toiminnan organisointi ja sisäiset toimintatavat ovat perustuneet strategiaan, toiminta- ja taloussuunnitelmaan, osastojen, yksiköiden ja projektien suunnitelmiin sekä henkilöstön tehtäväkuvauksiin ja vuosittaisiin kehityskeskusteluihin. Toiminnan suunnittelussa on otettu huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätöskannanotto. Sisäisen valvonnan vastuista on määrätty sekä työjärjestyksessä että taloussäännössä.

Johtaja, osastonjohtajat ja yksikönpäälliköt vastasivat sisäisestä valvonnasta mm. menoseurannan osalta. Lisäksi he vastasivat osaltaan matkasuunnitelmien ja laskujen käsittelystä sekä poissaolojen ja työajan seurannasta. Käytössä olevat sähköiset järjestelmät, kuten Kieku, vähentävät valvontariskejä ja parhaimmillaan järjeistävät työtä.

Talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden tuotanto hallinnon palvelukeskuksessa on vakiintunut samoin kuin toimialariippumattomien ICT-palvelujen tuottaminen Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin palveluina.

Tavoitteiden asettaminen

Kotus on pyrkinyt asettamaan hankkeidensa, projektiansa ja toimintojensa tavoitteet realistisesti ja tiedossa olevia muutoksia arvioiden sekä siten suunnannut toimintaansa lain antamissa puitteissa. Tulostiedotusten perusteella näyttää siltä, että tavoitteiden asettamisessa vuositasona on onnistuttu.

Riskien tunnistaminen, arviointi ja hallinta

Kotuksen keskeiset riskialueet ovat talouteen, henkilöstöön ja tietoturvaan liittyviä. Riskienhallintaa arvioidaan säännöllisesti osana johtamista.

Talousriski on toteutunut, sillä taloudelliset toimintamahdollisuudet ovat heikentyneet tuntuvasti viimeisten 12 vuoden aikana. Tämän takia henkilöstöä on vähennetty ja tehtäviä karsittu.

Erityisesti resurssivähennykset ovat vaikuttaneet tulevaisuuteen varautumiseen, sillä tulevaisuusinvestointeja (esimerkiksi kieliteknologian hyödyntämiseen) ei ole ollut mahdollista tehdä. Henkilöstösuunnitelmassa on linjattu, että vuosina 2022–2024 pyritäisiin rekrytoimaan kolmen lähtevän työntekijän tilalle yksi uusi työntekijä tavoitteena turvata välttämättömät perustehtävät ja -toiminnot. Kukin työtehtävä on harkittu kuitenkin erikseen ottaen huomioon Kotuksen senhetkinen määrärahatilanne sekä mahdolliset ministeriöstä tai muualta tulevat valtionhallinnon linjaukset ja velvoitteet sekä Sivistys hallinto 2030 -hankkeen tavoitteet.

Toimenpiteet talouteen liittyvien riskien osalta ovat tiukka talouskuri, siirtomäärärahojen hyödyntäminen ja tehtävien karsiminen. Lisäksi on pyritty hyödyntämään ulkopuolista rahoitusta tekemällä yhteistyötä eri säätöiden kanssa erityisesti sanakirjatyössä.

Henkilöstöriskejä ovat henkilöstön riittävyys ydintoimintoihin, osaamisen keskittyminen avainhenkilöille, osaamisen siirtyminen eläköityviltä sekä henkilöstön resilienssi ja hyvinvointi

muutoksissa. Kotuksen pitkään jatkunut heikko taloustilanne on johtanut henkilöstön voimavarojen vähenemiseen ja avainhenkilöiden kuormittumiseen. Pyrimme yhä enemmän tiimityöhön sekä osaamisen jakamiseen.

Sijaishenkilöjärjestelmällä turvaamme sen, että kenenkään lyhyempi tai pidempi poissaolo ei aiheuta kohtuutonta haittaa asioiden hoidolle. Samalla varmistetaan, että työntekijät ja esihenkilöt voivat rauhoittaa loma-aikansa työasioista huolehtimiselta.

Toimenpiteenä henkilöstöön liittyvien riskien osalta on, että välttämättömät vapautuvat paikat täytetään suunnitellusti henkilöstösuunnitelman linjausten mukaan ja sijaisjärjestelyistä huolehditaan. Työterveyshuolto on tukenut henkilöstöä valmennuksilla psykososiaalisen kuormituksen vähentämisestä.

Kotuksen tietoturva- ja tietosuojapolitiikka-asiakirjassa on määritelty tietoturvallisuuden tavoitteet, vastuulliset henkilöt ja toteutuskeinot samoin kuin käytännön vastuut. Tietojärjestelmien käytösäännöt, sähköpostin käsittelysäännöt ja tietoturvapoikkeamien käsittelyohje koskevat kaikkia Kotuksen tietojärjestelmiä käyttäviä. Tietoturvapoikkeamista raportoidaan kirjallisesti. Toimintavuonna ei ollut merkittäviä poikkeamia.

Kotuksen asettaman viraston tiedonhallintaryhmän tehtävänä on tietoturvallisuuden kehittäminen ja hyvän tiedonhallintatavan edistäminen.

Valvonta

Toiminnan seuranta- ja valvontavastuut on määritelty työjärjestyksessä, vuotuisessa toimintasuunnitelmassa sekä tarkemmin osasto- ja yksikkökohtaisissa suunnitelmissa ja projektisuunnitelmissa. Havaitut poikkeamat käsitellään viivytyksettä ja korjaavat toimenpiteet suoritetaan ripeästi. Sekä toimintaprosessien että tukiprosessien kuvauksia pyritään koko ajan tarkentamaan. Taloushallinto tuottaa järjestelmällisesti tietoa toiminnan kustannuksista ja talouden tilasta johdon ja hankkeiden vastuuhenkilöiden tarpeisiin. Työaika kohdennetaan ottaen huomioon valitut toiminnan seurannan indikaattorit.

Tiedonkulku ja informaation käytettävyys

Kotus on aktiivisesti seurannut toimintaympäristönsä muutoksia. Kotuksen edustajat osallistuvat yhteistyöhön tai heillä on välittömät yhteydet tehtäväalueen kannalta keskeisille foorumeille niin yliopistoissa kuin valtionhallinnossakin sekä keskeisiin muihin sidosryhmiin. Yhteyksiä voi pitää pääosin riittävinä.

Sisäinen tiedonkulku tapahtuu pääosin intranetissä, Teamsissä ja sähköpostitse, koko henkilöstön yhteisissä kokouksissa, osastojen ja yksiköiden kokouksissa sekä eri alueiden ryhmäpalavereissa. Kaikilla kotuslaisilla on useita kanavia saada asiansa esille ja yhteiseen käsittelyyn. Sisäisen tiedonkulun varmistamiseksi ja avoimuuden lisäämiseksi käynnissä-olevassa muutostilanteessa johtaja on säännöllisesti viestinyt ajankohtaisista asioista yhteisissä henkilöstötilaisuuksissa.

Ulkoiset arvioinnit

Ulkoisia arviointeja ei ollut.

Väärinkäytökset

Toimintavuoden aikana ei havaittu väärinkäytöksiä.

Kehittämistarpeet

Kotus tunnistaa sisäisessä toiminnassaan seuraavat kehittämistarpeet:

- tiedonhallinnan kokonaisuuden ja toimintojen sekä arkistoinnin kehittäminen
- ydintehtäviin keskittyminen henkilöstön hyvinvoinnin turvaamiseksi
- tulevaisuuden asiakaspalveluprosessien kehittäminen

Tässä esitetyt kehittämiskohteet ovat pitkäaikaisia ja jatkuvia. Tiedonohjaussuunnitelmaa on päivitetty edelleen. Kotuksen arkistointia ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista kehittää enempää erillisenä (esim. sähköistää) ennen uutta virastorakennetta. Työtehtävien priorisointia on tehty tehostetusti, mutta tulevaisuudessa on jatkettava ydintehtäviin keskittymistä.

Vahvistuslausuma

Edellä olevaan perustuen todetaan, että sisäisen valvonnan menettelyt ovat turvanneet viraston talouden ja toiminnan laillisuuden ja tuloksellisuuden sekä viraston hallinnassa olevat varat ja omaisuuden. Menettelyt antavat viraston johtamisen ja tulosohjauksen edellyttämät oikeat ja riittävät tiedot taloudesta ja toiminnasta vuonna 2024.

9. Arviointien tulokset

Arviointeja ei ollut vuonna 2024.

10. Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä

Toimintavuonna ei havaittu virheitä tai väärinkäytöksiä.

Tilinpäätös

1. Talousarvion toteumalaskelma vuodelta 2024

Taulukko 18. Talousarvion toteumalaskelma 2024

Momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024 (TA + LTA)	Käyttö vuonna 2024	Siirto seuraavalle vuodelle	Tilinpäätös 2023	Vertailu talousarvio - tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
							Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2024	Käyttö vuonna 2024 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.40.03 Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot	3 810 099,53									
29.01.07 Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot		5 069 000,00	3 930 899,98	1 138 100,02	3 930 899,98	1 138 100,02	3 930 899,98	1 138 100,02	3 930 899,98	1 138 100,02
29.40.53.02 Tiedepoliittisten tavoitteiden edistäminen	475 000,00									
29.40.56 Tiedepoliittisten tavoitteiden edistäminen		270 000,00	32 180,08	237 819,92	32 180,08	237 819,92	0,00	270 000,00	32 180,08	237 819,92
32.30.51.07 Palkkatuettu työ, valtionhallinto (KPY)	25 549,64	22 619,72	22 287,09	0,00	22 287,09	332,63				
33.20.52.01. Palkkatuettu työ, valtionhallinto	9 059,81	7 293,16	7 185,24	0,00	7 185,24	107,92				
Yhteensä	4 319 708,98	7 293,16	4 319 708,98	814 900,47	4 319 708,98	816 112,37				

2. Tuotto- ja kululaskelma

Taulukko 19. Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.2024-31.12.2024		1.1.2023-31.12.2023	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	-164 242,98		-146 442,71	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	-750,00		-487,50	
Muut toiminnan tuotot	-636 471,29	-806 464,27	-254 912,28	-401 842,49
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	8 566,24		11 556,65	
Henkilöstökulut	4 464 921,45		4 137 825,73	
Vuokrat	578 581,69		563 789,19	
Palvelujen ostot	598 401,37		652 932,59	
Muut kulut	21 297,21	5 671 767,96	42 575,53	5 408 679,69
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT				
Rahoituskulut	0,00	0,00	5,00	5,00
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Muut vahingonkorvaukset	0,00	0,00	0,00	0,00
Satunnaiset tuotot, sisäiset	0,00	0,00	0,00	0,00
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Perityt arvonlisäverot	-131,05		-648,69	
<i>Suoritettut arvonlisäverot</i>	193 604,53	193 473,48	201 895,76	201 247,07
TUOTTO- JA KULULASKELMA	5 058 777,17		5 208 089,27	
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset				
Muut siirtosaamiset	-2 176,70		-505,00	
Muut lyhytaikaiset saamiset	0,00	-2 176,70	0,00	-505,00
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Kassatilit			0,00	0,00
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS			-505,00	
VASTAAVAA	- 2 176,70		-505,00	
Saadut ennakot	-79 632,74			
Ostovelat	11 390,32		11 513,53	
Siirtovelat	-64 389,41		4 532,30	
Muut lyhytaikaiset velat	0,00		0,00	
LYHYTAIKAINEN	-132 631,83		16 045,83	
VIERAS PÄÄOMA	-132 631,83		16 045,83	
VASTATTAVAA	-132 631,83	-132 631,83	16 045,83	16 045,83
TILIKAUDEN TUOTTO- /KULUJÄÄMÄ		4 923 968,64		5 223 630,10

3. Tase

Kotimaisten kielten keskus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön ja Kotuksen tase sisältyy ministeriön tilinpäätökseen.

4. Liitetiedot

Liitteet 1–11. Ei ole ilmoitettavaa.

Liite 12. Muut monivuotiset vastuut

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

Tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset yhteensä	Talousarvio-menot v. 2024, euroa	Määrärahatarve v. 2025, euroa	Määrärahatarve v. 2026, euroa	Määrärahatarve v. 2027, euroa	Määrärahatarve myöhemmin, euroa	Määrärahatarve yhteensä, euroa
Senaatti-kiinteistöt, vuokrasopimus Virastotalo Hakaniemenranta 6, diaarinro 1/06/22, muutosliite 13/06/23	657 375,16	651 390,00	0,00	0,00		651 390,00

5. Allekirjoitukset

Olemme tänään hyväksyneet Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätöksen.

Helsingissä 28.2.2025

LEENA NISSILÄ

Leena Nissilä
johtaja
Kotimaisten kielten keskus

ANNIKKI NIIRANEN

Annikki Niiranen
hallintopäällikkö
Kotimaisten kielten keskus